SOLVA
regio I project I partner

ZOTTEGEM SANITARY

ARCHEOLOGIENOTA

INTERGEMEENTELIJKE SAMENWERKING VOOR STREEKONTWIKKELING IN ZUID-OOST-VLAANDEREN

GENTSESTEENWEG 1 B
9520 SINT-LIEVENS- HOUTEM
TEL 053 64 65 20

INFO@SO-LVA.BE
WWW.SO-LVA.BE

ZOTTEGEM SANITARY

ARCHEOLOGIENOTA – 2021K55

ERIK VERBEKE

DOSSIERSAMENSTELLING
Erik Verbeke

PROJECT
Zottegem Sanitary – Archeologienota (bureauonderzoek)
Projectcode:2021K55
Projectnaam: 21-ZOT-GSS
SOLVA Archeologierapport nr. 224

OPDRACHTHOUDER
SOLVA
Projectteam: Archeologie
Gentsesteenweg 1B
9520 SINT-LIEVENS-HOUTEM
Tel: 053/64 65 20
info@so-lva.be

BEWAARPLAATS ARCHEOLOGISCH ENSEMBLE
Erkend onroerend erfgoeddepot SOLVA archeologisch depot
p/a Industrielaan 25b
9320 EREMBODEGEM
Tel: 053/64 65 36
archeologie@so-lva.be

WETTELIJK DEPOTNUMMER
D/2021/12.857/25

Kaft: Prentbriefkaart van de fabrieksgebouwen van Sanitary Underwear Company S.A. uit de jaren 1930 (bron: https://eva.mediahaven.com/zottegem/)

Copyright: Niets uit deze uitgave mag worden vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze ook zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van SOLVA. Alle foto's, tenzij anders vermeld: © SOLVA.

INHOUDSTAFEL

1.1 PLANMATIGE CONTEXT 6
1.2 WETTELIJK KADER 6
1.3 VRAAGSTELLING 6
1.4 ONDERZOEKSMETHODE 6
1.5 RESULTATEN 6
2.1 BESCHRIJVEND GEDEELTE 8
2.2 ASSESMENTRAPPORT 14
3.1 LITERATUUR 41
3.2 WEBSITES 41

LIJST VAN FIGUREN

Figuur 1: Topografische kaart met aanduiding van het projectgebied. 8
Figuur 2: Kadasterkaart met aanduiding van het projectgebied. 9
Figuur 3: Aanduiding van de zones met grondverzet. Groen: afgraving tot 4,5m beneden maaiveld. Blauw: talud vanaf het bestaande maaiveld in het noordwesten tot 4,5m beneden maaiveld in het zuidoosten. Niet aangeduid op dit plan is een klein annex voor het noodstroomaggregaat in de zuidelijke hoek van het gebouw (zie bijlage 3). Hier zal ook tot 4,5m beneden maaiveld worden afgegraven..... 11
Figuur 4: Bodemkaart met aanduiding van het projectgebied..... 14
Figuur 5: Gewestplan met aanduiding van het projectgebied. 15
Figuur 6: Quartairgeologische profieltypekaart met aanduiding van het projectgebied..... 17
Figuur 7: Tertiairgeologische profieltypekaart met aanduiding van het projectgebied. 18
Figuur 8: Digitaal terreinmodel met aanduiding van het projectgebied..... 19
Figuur 9: 2,5D weergave van het digitaal terreinmodel met aanduiding van het projectgebied (voor de legende: zie Figuur 8). Voor de weergave van de hoogteverschillen is een verticale overdrijving met factor 6 gehanteerd. 19
Figuur 10: Digitaal terreinmodel (detail) met aanduiding van het projectgebied en de hoogteprofielen. 20
Figuur 11: 2,5D weergave van het digitaal terreinmodel (detail) met aanduiding van het projectgebied en de hoogteprofielen (voor de legende: zie Figuur 10). Voor de weergave van de hoogteverschillen is een verticale overdrijving met factor 2 gehanteerd..... 20
Figuur 12: Hoogteprofielen van het projectgebied..... 21
Figuur 13: Potentiële bodemerosiekaart met aanduiding van het projectgebied..... 22
Figuur 14: Bodemkaart met aanduiding van het projectgebied. 23
Figuur 15: Bodemassociatiekaart met aanduiding van het projectgebied. 24
Figuur 16: Bodemgebruikskaart met aanduiding van het projectgebied. 25
Figuur 17: Bodembedekkingskaart met aanduiding van het projectgebied. 26
Figuur 18: Luchtfoto uit 2021 met aanduiding van het projectgebied..... 27
Figuur 19: Snede uit de Villaretkaart met aanduiding van het projectgebied. 30
Figuur 20: Snede uit de Ferrariskaart met aanduiding van het projectgebied. 31
Figuur 21: Snede uit de Atlas de Buurtwegen met aanduiding van het projectgebied. 32
Figuur 22: Snede uit de Atlas de Buurtwegen (detail) met aanduiding van het projectgebied. 32
Figuur 23: Snede uit de Kaart Vandermaelen met aanduiding van het projectgebied. 33
Figuur 24: Snede uit de Poppkaart met aanduiding van het projectgebied. 34
Figuur 25: Snede uit de Poppkaart met aanduiding van het projectgebied (detail). 34
Figuur 26: Luchtfoto uit 1979-1990 met aanduiding van het projectgebied. 35
Figuur 27: Luchtfoto uit 2000-2003 met aanduiding van het projectgebied..... 36
Figuur 28: Luchtfoto uit 2008-2011 met aanduiding van het projectgebied..... 36
Figuur 29: Luchtfoto uit 2015 met aanduiding van het projectgebied..... 37
Figuur 30: Luchtfoto uit 2021 met aanduiding van het projectgebied..... 37
Figuur 31: CAI met aanduiding van het projectgebied. 38

LIJST VAN FOTO'S

Foto 1: Zicht op het projectgebied in westelijke richting vanaf de Gustaaf Schokaertstraat t.h.v. huisnummer 9 (bron: Google Street View). 10
Foto 2: Zicht op het projectgebied in zuidwestelijke richting vanaf de Gustaaf Schockaertstraat t.h.v. huisnummer 14 (bron Google Street View). 10
Foto 3: Prentbriefkaart uit het begin van de jaren 1930. Links staan de fabrieksgebouwen van de Sanitary Underwear Company S.A. Links in de achtergrond is het hoofdgebouw zichtbaar dat nu in gebruik is als administratief centrum (zie Foto 1)..... 29

LIJST VAN BIJLAGES

NUMMER BIJLAGE	ONDERWERP	AANMAAKSCHAAL	AANMAAKDATUM	BRONVERMELDING
BIJLAGE 1	Plan Grondverzet	1/250	30/09/2021	Stad Zottegem, evr-architecten cvba
BIJLAGE 2	Grondplan Gelijkvloers	1/100	05/10/2021	Stad Zottegem, evr-architecten cvba

BIJLAGE 3	Grondplan Ondergrondse Parking	1/100	05/10/2021	Stad Zottegem, evr-architecten cvba
BIJLAGE 4	Doorsnede AA	1/100	05/10/2021	Stad Zottegem, evr-architecten cvba
BIJLAGE 5	Doorsnede BB	1/100	05/10/2021	Stad Zottegem, evr-architecten cvba
BIJLAGE 6	Doorsnede BB	1/100	05/10/2021	Stad Zottegem, evr-architecten cvba
BIJLAGE 7	Doorsnede CC	1/100	05/10/2021	Stad Zottegem, evr-architecten cvba
BIJLAGE 8	Oriënterend bodemonderzoek in opdracht van Stad Zottegem	Nvt	2002	Stad Zottegem

1 SAMENVATTING

1.1 PLANMATIGE CONTEXT

Stad Zottegem plant de aanleg van een nieuw Cultuurcentrum met een ondergrondse parkeergarage aan de Gustaaf Schokaertstraat op de terreinen van de voormalige textielfabriek 'Sanitary Underwear Company S.A.' in het centrum van Zottegem. Het zal aansluiten op het bestaande Administratief Centrum van de stad. Het terrein is nu in gebruik als parking en grasland.

1.2 WETTELIJK KADER

De zone bevindt zich buiten een beschermde archeologische site of archeologische zone, maar de oppervlakte van het projectgebied bedraagt meer dan 3000 m^2 en de ingreep in de bodem meer dan 1000 m^2.

Derhalve diende in uitvoering van **art. 5.4.1 3°** van het Onroerend Erfgoeddecreet d.d.12 juli 2013, een archeologienota te worden opgesteld ten behoeve van het indienen van de **omgevingsvergunning voor stedenbouwkundige handelingen** voor de aanleg van het nieuwe Cultuurcentrum. Er zijn voor dit dossier geen vrijstellingen van toepassing op bovenvermeld artikelnummer.[1]

1.3 VRAAGSTELLING

Het projectgebied bevindt zich net **buiten een historische kern** en wordt dus gekenmerkt door een **lage densiteit aan historische bebouwing**. De vraagstelling in dit geval richt zich vooral op de landschappelijke historiek van het terrein, de gebruiksgeschiedenis en de impact van de geplande werken. Dit bureauonderzoek gaat na of verder archeologisch (voor)onderzoek nodig is op basis van de huidige gegevens.

Het doel is informatie te verzamelen over de aan- of afwezigheid van een archeologische site op het terrein, de karakteristieken en bewaringstoestand ervan, de relatie met het landschap en het nabijgelegen stadsweefsel, de waarde ervan en de wijze waarop met het terrein moet omgegaan worden bij de geplande bodemingrepen. Er wordt nagegaan of verder archeologisch (voor)onderzoek nodig is op basis van de huidige gegevens.

1.4 ONDERZOEKSMETHODE

Het uitgevoerde vooronderzoek omvatte een **bureauonderzoek**. Daartoe is enerzijds landschappelijk, historisch en archeologisch bronnen- en online beschikbaar gegeorefereerd kaartenmateriaal geconsulteerd en zijn eventuele (recente) verstoringen binnen het projectgebied geïnventariseerd, met het oog op het opstellen van een archeologisch verwachtingspatroon. Anderzijds is de impact van de werken op de ondergrond geëvalueerd. Deze impact werd afgewogen ten aanzien van het te veronderstellen verwachtingspatroon, op basis waarvan uiteindelijk een gemotiveerd advies kan opgesteld worden.

1.5 RESULTATEN

Stad Zottegem plant de aanleg van een nieuw Cultuurcentrum met een ondergrondse parkeergarage aan de Gustaaf Schokaertstraat op de terreinen van de voormalige textielfabriek 'Sanitary Underwear Company S.A.' in het centrum van Zottegem. Het zal aansluiten op het bestaande Administratief Centrum van de stad. Het terrein is nu in gebruik als parking en grasland.

[1] Het uit te voeren archeologisch onderzoek valt onder de toepassing van het Onroerend Erfgoeddecreet van 12 juli 2013, het Besluit van de Vlaamse regering van 16 mei 2014 betreffende de uitvoering van het Onroerend Erfgoeddecreet, gewijzigd bij besluit van de Vlaamse regering van 4 december 2015 en de Code van Goede Praktijk voor de uitvoering van en de rapportering over archeologisch vooronderzoek en archeologische opgravingen en het gebruik van metaaldetectoren, versie 4.0 van 1 april 2019.

De geplande werken behelzen de bouw van een nieuw cultuurcentrum met een ondergrondse parkeergarage. Hiervoor wordt een bouwput voorzien van ca. 3440m^2 tot 4,5m onder het bestaande maaiveld en een talud van ca. 173m^2 vanaf het bestaande maaiveld tot de bodem van de bouwput. Eventuele significante archeologische sporen en vondsten bevinden zich in de bovenste bodemlagen. De geplande werken hebben dan ook een zeer grote impact op de eventuele archeologische resten.

Het projectgebied ligt in het zuiden van het stadscentrum van Zottegem, net buiten de historische kern. Zottegem is gelegen in het zuiden van de provincie Oost-Vlaanderen. Het ligt aan de voet van de uitlopers van enkele belangrijke getuigenheuvels van de Vlaamse Ardennen die overlopen in het heuvellandschap van Henegouwen.

De stad is gelegen in de leemstreek, het stadscentrum zelf is gekarteerd als antropogene zone. De Quartairgeologische profieltypekaart en geografische ligging van het projectgebied tonen aan dat de ondergrond bestaat uit eolische afzettingen van het Weichseliaan, mogelijk Vroeg-Holoceen.

In het kader van oriënterende onderzoeken naar bodemverontreiniging in 2000 en 2002 werden verspreid over het terrein een reeks grondboringen uitgevoerd. Op diverse locaties tonen de boringen een verstoring en lokale verontreiniging met zware stookolie aan tot minstens 1,6m beneden maaiveld. Dit is te wijten aan de bouw en afbraak van fabrieksgebouwen in respectievelijk 1909 en 2000, alsook de daaropvolgende nivellering van het terrein. De verontreiniging is het gevolg van de installatie van een tank voor 50.000 liter zware stookolie in 1985. Deze tank werd in 1991 verwijderd.

De hierboven vermelde fabrieksgebouwen waren van het textielbedrijf Sanitary Underwear Company S.A. dat deze in 1909 op en rond het projectgebied plaatste. Het bedrijf ging in 1992 failliet. De fabrieksgebouwen en opslagtanks op het projectgebied werden afgebroken in 2000 en het terrein werd genivelleerd.

Voor de bouw van de fabriek in het begin van de 20ste eeuw was het terrein ter hoogte van het projectgebied wellicht lange tijd in gebruik als landbouwgrond. Op de historische kaarten uit de 18de en 19de eeuw is er immers nooit bebouwing aanwezig en wordt enkel gras- of akkerland afgebeeld. Voor de oudere periodes zijn er geen historische bronnen voorhanden. Archeologische sites tonen echter aan dat er al minstens sinds de midden bronstijd menselijke activiteiten in de omgeving van het projectgebied plaatsvinden. Het valt dan ook niet uit te sluiten dat het terrein in een verder verleden een meer intensief gebruik kende door de lokale bewoners. Hier zijn vooralsnog echter geen aanwijzingen voor.

Hoewel er oorspronkelijk een groot archeologisch en historisch kennispotentieel aanwezig was en de geplande werken hierop een grote impact zouden gehad hebben, is verder archeologisch onderzoek ter hoogte van het projectgebied niet aangewezen. De te verwachten archeologisch sporen en vondsten bevinden zich immers vooral in de bovenste lagen van het bodemprofiel. Door de bouw en de afbraak van de voormalige fabrieksgebouwen van Sanitary Underwear Company S.A., alsook de daaropvolgende nivellering van het terrein, kan men redelijkerwijs aannemen dat de bovenste lagen wellicht voor het grootste deel reeds verstoord zijn. Boringen uit 2000 en 2002 lijken dit te bevestigen.

De kans dat er relevante sporen en/of vondsten aangetroffen zouden worden bij archeologisch vervolgonderzoek is dan ook bijzonder klein. De kosten van het verdere onderzoek wegen hierdoor niet op tegen de verwachte kenniswinst.

2 VERSLAG VAN RESULTATEN BUREAUONDERZOEK

2.1 BESCHRIJVEND GEDEELTE

Projectcode: 2021K55
Sitecode: 20-ZOT-GSS
Wettelijk depotnummer: D/2021/12.857/25
Naam en erkenningsnummer erkende archeoloog: SOLVA OE/ERK/Archeoloog/2015/00038
Locatie:
Oost-Vlaanderen, Zottegem, Gustaaf Schockaertstraat (Figuur 1, Foto 1 en Foto 2)
Bounding box:
punt 1: x= 110680.10/y= 172994.00
punt 2: x= 110849.55/ y= 173095.42
Kadastrale gegevens:
Zottegem afdeling 1, sectie A, percelen 428s, 428t, 428v en 428w (Figuur 2)
Topografische kaart: zie Figuur 1
Betrokken actoren en specialisten:
- Erkend archeoloog: Erik Verbeke
- Tekst: Erik Verbeke
- Kaartmateriaal: Erik Verbeke
- Redactie: Bart Cherretté

Wetenschappelijke advisering:
Niet van toepassing

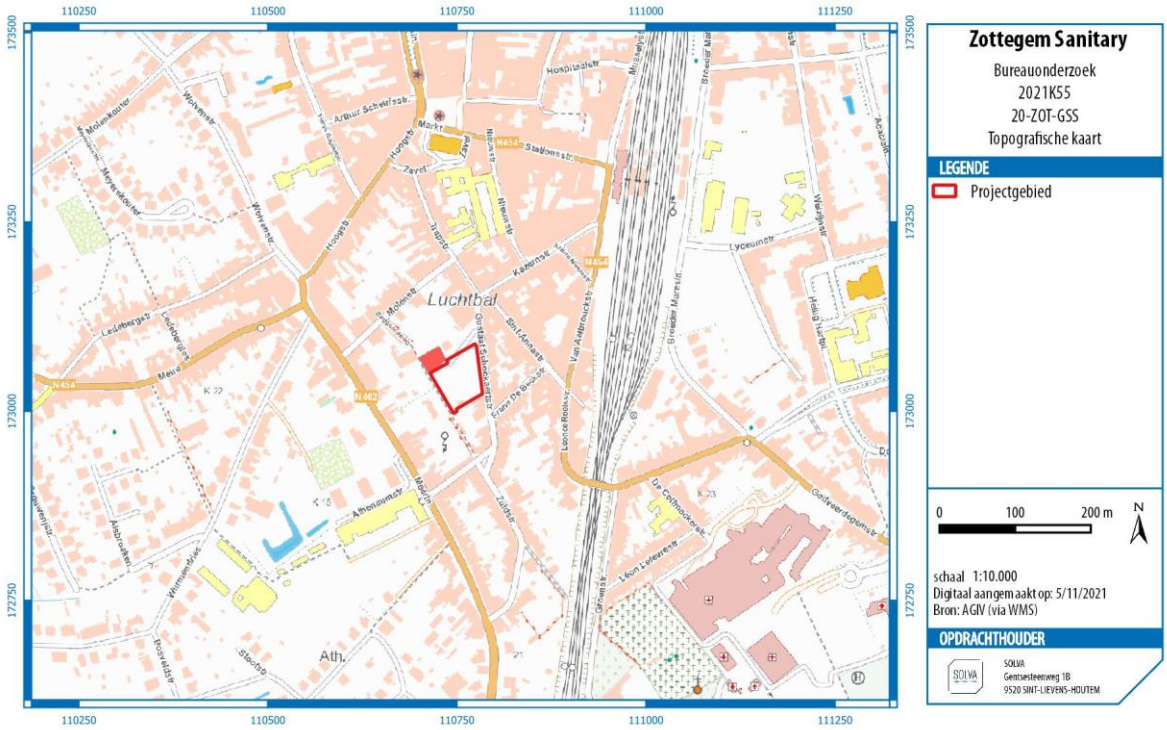

Figuur 1: Topografische kaart met aanduiding van het projectgebied.

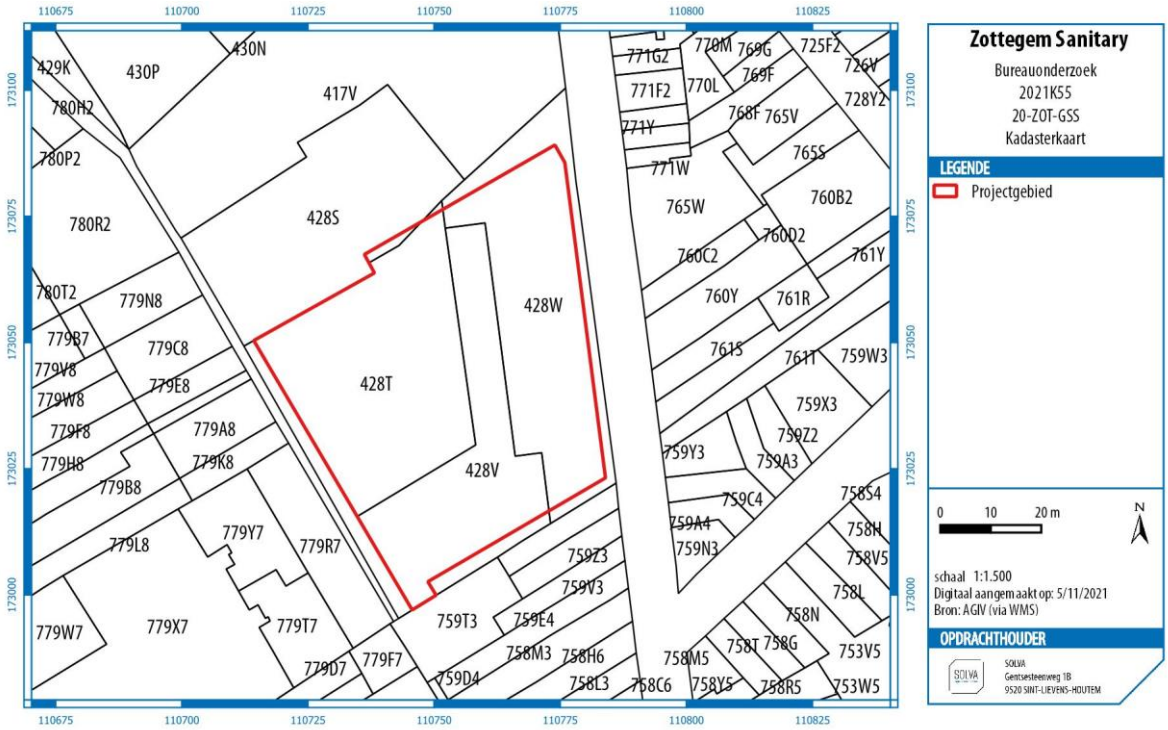

Figuur 2: Kadasterkaart met aanduiding van het projectgebied.

2.1.1 AANLEIDING VOOR DE OPMAAK VAN DE ARCHEOLOGIENOTA

De zone bevindt zich buiten een beschermde archeologische site of archeologische zone, maar de oppervlakte van het projectgebied bedraagt meer dan 3000 m^2 en de ingreep in de bodem meer dan 1000 m^2.

Derhalve diende in uitvoering van **art. 5.4.1 3°** van het Onroerend Erfgoeddecreet d.d.12 juli 2013, een archeologienota te worden opgesteld ten behoeve van het indienen van de **omgevingsvergunning** voor **stedenbouwkundige handelingen** voor de aanleg van het nieuwe Cultuurcentrum. Er zijn voor dit dossier geen vrijstellingen van toepassing op bovenvermeld artikelnummer.[2]

[2] Het uit te voeren archeologisch onderzoek valt onder de toepassing van het Onroerend Erfgoeddecreet van 12 juli 2013, het Besluit van de Vlaamse regering van 16 mei 2014 betreffende de uitvoering van het Onroerend Erfgoeddecreet, gewijzigd bij besluit van de Vlaamse regering van 4 december 2015 en de Code van Goede Praktijk voor de uitvoering van en de rapportering over archeologisch vooronderzoek en archeologische opgravingen en het gebruik van metaaldetectoren, versie 4.0 van 1 april 2019.

2.1.2 BESCHRIJVING VAN DE GEPLANDE WERKEN

2.1.2.1 DE BESTAANDE TOESTAND

Foto 1: Zicht op het projectgebied in westelijke richting vanaf de Gustaaf Schokaertstraat t.h.v. huisnummer 9 (bron: Google Street View).

Foto 2: Zicht op het projectgebied in zuidwestelijke richting vanaf de Gustaaf Schockaertstraat t.h.v. huisnummer 14 (bron Google Street View).

Tot in de jaren '90 van de vorige eeuw bevonden er zich t.h.v. het projectgebied verscheidene fabrieksgebouwen van het voormalige textielbedrijf 'Sanitary Underwear Company S.A.' (zie 2.2.4.2). Na de afbraak van de gebouwen in 2000 is het terrein genivelleerd en heeft het lange tijd braak gelegen.[3] In 2015 is een bovengrondse parking op asfalt aangelegd op een deel van het terrein. Een geasfalteerde toegangsweg verbindt de parking met de Gustaaf Schockaertstraat. Bijna de helft van het projectgebied wordt ingenomen door deze parking en een stuk van de toegangsweg. De rest is nu in gebruik als grasland met kleine constructies (picknicktafel, houten hekwerk, etc.).

In het kader van oriënterende bodemonderzoeken naar grondvervuiling werden in 2000 en 2002 boringen uitgevoerd voor de analyse van bodem- en grondwaterstalen.[4] Hieruit bleek ondermeer dat de bodem

[3] Lust 2002, 8.
[4] Lust 2002.

lokaal met verschillende stoffen verontreinigd is door een stookolietank met 50.000 liter zware stookolie, geplaatst in 1985 en verwijderd in 1991. Verder valt uit de boorbeschrijvingen ook af te leiden dat de bodem verstoord is, wellicht tot minstens 1,6m beneden maaiveld. In verschillende boringen wordt immers puin genoteerd in de beschrijving, tot een maximale diepte van 1,6m beneden maaiveld. Deze verstoring is ongetwijfeld te wijten aan de bouw en afbraak van de voormalige fabrieksgebouwen, alsook de daaropvolgende nivellering van het terrein.

2.1.2.2 *DE ONTWORPEN TOESTAND*

Zie Figuur 3 en bijlages 1-7 voor grondplannen en profielen van de ontworpen toestand voor het cultuurcentrum.

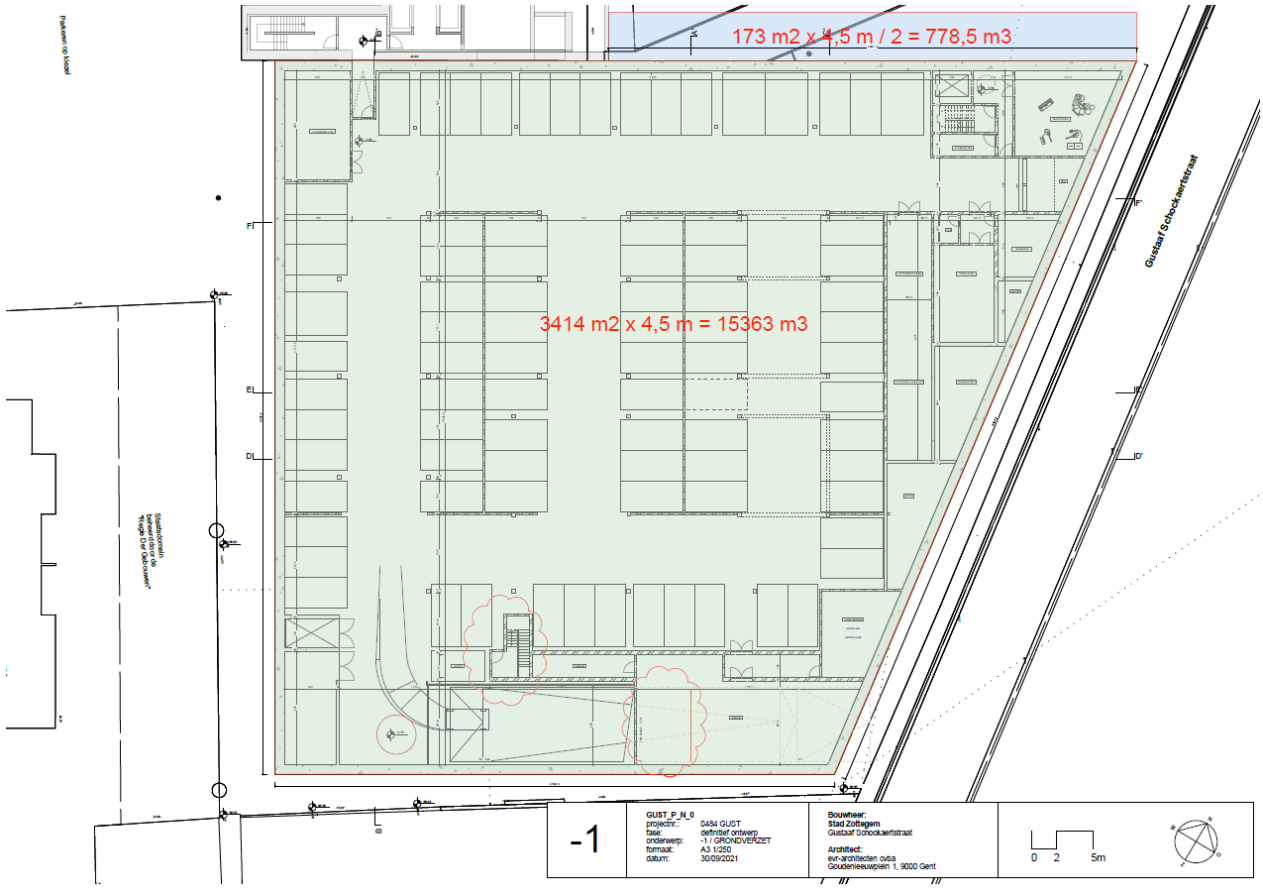

Figuur 3: Aanduiding van de zones met grondverzet. Groen: afgraving tot 4,5m beneden maaiveld. Blauw: talud vanaf het bestaande maaiveld in het noordwesten tot 4,5m beneden maaiveld in het zuidoosten. Niet aangeduid op dit plan is een klein annex voor het noodstroomaggregaat in de zuidelijke hoek van het gebouw (zie bijlage 3). Hier zal ook tot 4,5m beneden maaiveld worden afgegraven.

Naast het huidige administratief centrum van Zottegem, het voormalig hoofdgebouw van het textielbedrijf, komt het nieuwe cultuurcentrum. Het gebouw zal bestaan uit een sokkel waarop twee kleinere volumes zijn geprojecteerd (zie bijlage 2). Tussen het administratief centrum en het nieuwe cultuurcentrum komt een klein stenen plein.

Onder het cultuurcentrum en het stenen plein komt een parkeergarage die zal aansluiten op de kelder van het administratief centrum (zie bijlage 3).

Voor de aanleg van de ondergrondse parkeergarage is een ingreep in de bodem voorzien tot 4,5m beneden het bestaande maaiveld (zie Figuur 3 en bijlages) ter grootte van de geplande garage (ca. 3440m^2). Er zal gewerkt worden met een damwandconstructie om instorting buiten de werkput te vermijden. De toegang wordt voorzien d.m.v. een talud aan de noordrand van de werkput (ca. 173m^2).

2.1.3 DE ONDERZOEKSOPDRACHT

2.1.3.1 VRAAGSTELLING

Het bureauonderzoek ten behoeve van de vergunningsaanvraag voor het cultuurcentrum heeft tot doel om op basis van bestaande bronnen informatie te verzamelen over de aan- of afwezigheid van een archeologische site op het terrein, de karakteristieken en bewaringstoestand ervan, de relatie met het landschap, de waarde ervan en de wijze waarop met het terrein moet omgegaan worden bij de geplande bodemingrepen. Volgende onderzoeksvragen worden behandeld:

- Welke aanwijzingen bevatten de bestaande bronnen over het archeologische potentieel van het terrein?
- Wat is de landschapshistoriek van het terrein?
- Welke gebruiksevolutie kende het terrein?
- Wat is de impact van de geplande werken?
- Wat is het wetenschappelijk kennispotentieel van een eventueel aanwezige archeologische site op lokaal, regionaal en op Vlaams niveau?
- Wat is de aard en waardering van het kennispotentieel?
- Is er verder vooronderzoek noodzakelijk en welke vorm dient dit aan te nemen?

2.1.3.2 DE RANDVOORWAARDEN

Niet van toepassing.

2.1.4 WERKWIJZE EN STRATEGIE VAN HET VOORONDERZOEK

2.1.4.1 MOTIVERING VAN DE ONDERZOEKSSTRATGIE, -METHODEN EN –TECHNIEKEN

STRATEGIE

In deze nota wordt een **bureauonderzoek** uitgevoerd **voor een zone die gekenmerkt wordt door een lage densiteit aan bebouwing in het verleden**. Dit type onderzoek heeft als bijkomend doel de landschappelijke opbouw en het landgebruik van het gebied alsook de relatie tot het nabijgelegen stadsweefsel te kennen. Daarvoor wordt bijzondere aandacht besteed aan de relevante ecologische en aardkundige gegevens en bronnen.

Dit bureauonderzoek moet uiteindelijk leiden tot een gemotiveerd advies of, en welke, maatregelen van verder vooronderzoek (met of zonder ingreep in de bodem) op het projectgebied noodzakelijk zijn.

METHODEN EN TECHNIEKEN

Met het oog op een gemotiveerd advies is enerzijds landschappelijk, historisch en archeologisch bronnen- en online beschikbaar gegeorefereerd kaartenmateriaal geconsulteerd en zijn eventuele (recente) verstoringen binnen het projectgebied geïnventariseerd, met het oog op het opstellen van een archeologisch verwachtingspatroon. Anderzijds is de impact van de werken op de ondergrond geëvalueerd. Deze impact werd afgewogen ten aanzien van het te veronderstellen verwachtingspatroon, op basis waarvan uiteindelijk een gemotiveerd advies kan opgesteld worden.

2.1.4.2 ORGANISATIE VAN HET BUREAUONDERZOEK

Alle hieronder vernoemde bronnen zijn geconsulteerd door de erkend archeoloog Erik Verbeke. Opmaak van de figuren en de georeferentie geschiedde door Erik Verbeke. Inhoudelijke afwegingen en keuzes zijn in overleg geschied tussen Erik Verbeke, Ruben Pede en Bart Cherretté.

2.1.4.3 ASPECTEN WAARVOOR HET ADVIES VAN SPECIALISTEN WERD INGEROEPEN

Niet van toepassing.

2.1.4.4 ASPECTEN WAARVOOR ALGEMENE WETENSCHAPPELIJKE ADVISERING WERD INGEROEPEN

Niet van toepassing.

2.1.4.5 MOTIVERING VAN DE GESELECTEERDE BRONNEN

Tijdens het bureauonderzoek is een analyse gemaakt van de **bodemsoorten**. Daarnaast werd onderzocht waar mogelijk afgedekte bodems en/of resten uit de prehistorie of jongere periodes kunnen verwacht worden. De aardkundige gegevens zijn online opgezocht via de Bodemverkenner

(www.dov.vlaanderen.be) en de Geopunt-kaart (www.geopunt.be), de kaarten zelf zijn geraadpleegd via WMS in een GIS-omgeving. Verdeler van deze kaarten is de Databank Ondergrond Vlaanderen.

Het belangrijkste beschikbare **historisch kaartmateriaal** is vooral geraadpleegd om de grondgebruiksgeschiedenis van het onderzoeksgebied van de laatste eeuwen zo goed mogelijk te kennen. Deze informatie uit het historische kaartmateriaal kan een impact hebben op de kwaliteit van het eventueel oudere bodemarchief. Het historisch kaartmateriaal is gegeorefereerd geraadpleegd via WMS in een GIS-omgeving. Verdeler van het kaartenmateriaal is het Agentschap voor Geografische Informatie Vlaanderen.

Voor het archeologisch kader is de Centrale Archeologische Inventaris (**CAI**) geraadpleegd, alsook de beschikbare literaire bronnen.

De **ontwerpplannen** zijn door evr-architecten cvba en Stad Zottegem ter beschikking gesteld.

Alle gegevens werden hierna samengebundeld in voorliggende archeologienota.

2.2 ASSESMENTRAPPORT

2.2.1 METHODEN, TECHNIEKEN EN CRITERIA

Het assessmentrapport omvat alle informatie afkomstig uit het **bureauonderzoek**: dit zijn alle relevante gegevens die over het projectgebied verzameld kunnen worden uit toegankelijke literatuur en kaartmateriaal en bijdragen tot het gefundeerd inschatten van het archeologisch potentieel van het plangebied. Om dit laatste te bereiken worden de verzamelde gegevens met elkaar vergeleken, geconfronteerd en samengelegd. Vanuit deze assessment van het plangebied moet een goede motivering mogelijk zijn over de noodzaak en het nut van al dan niet verder te nemen maatregelen.

Een waardevol assessment van het archeologisch potentieel van een projectgebied op basis van een bureauonderzoek is enkel mogelijk indien de bronnen voldoende en afdoende relevante gegevens opleveren om de onderzoeksvragen te kunnen beantwoorden. Bij afwezigheid of onvoldoende data zijn bijkomende maatregelen nodig om tot een correcte inschatting voor het projectgebied te komen.

2.2.2 CONSERVATIE-ASSESSMENT

Alle gegenereerde data die in het kader van deze archeologienota tot stand komen, worden door **SOLVA** digitaal bewaard op een centrale server die dagelijks “in-huis” wordt geback-upt en off-site wordt gekopieerd. Alle gegenereerde data en rapporten zijn geïntegreerd in de **SOLVA**-Archeologiedatabank raadpleegbaar. Een conservatie-assessment voor vondsten of stalen is bij dit bureauonderzoek niet van toepassing.

2.2.3 DE LANDSCHAPPELIJKE LIGGING VAN HET ONDERZOEKSGEBIED EN ZIJN OMGEVING

2.2.3.1 ALGEMENE LANDSCHAPPELIJKE EN GEOGRAFISCHE SITUERING

Zottegem is gelegen in het zuiden van de provincie Oost-Vlaanderen. De gemeente grenst in het noorden aan Gavere, Oosterzele en Sint-Lievens-Houtem, in het zuiden aan Brakel en Lierde, en in het westen en oosten respectievelijk aan Zwalm en Herzele. Het ligt aan de voet van de uitlopers van enkele belangrijke getuigenheuvels van de Vlaamse Ardennen (Kluisberg, Hotond, Trieu, Muziekberg, …) die overlopen in het heuvellandschap van Henegouwen. De gemeente staat dan ook gekend als de ‘poort van de Vlaamse Ardennen’. De stad is gelegen in de leemstreek, het stadscentrum zelf is gekarteerd als antropogene zone.

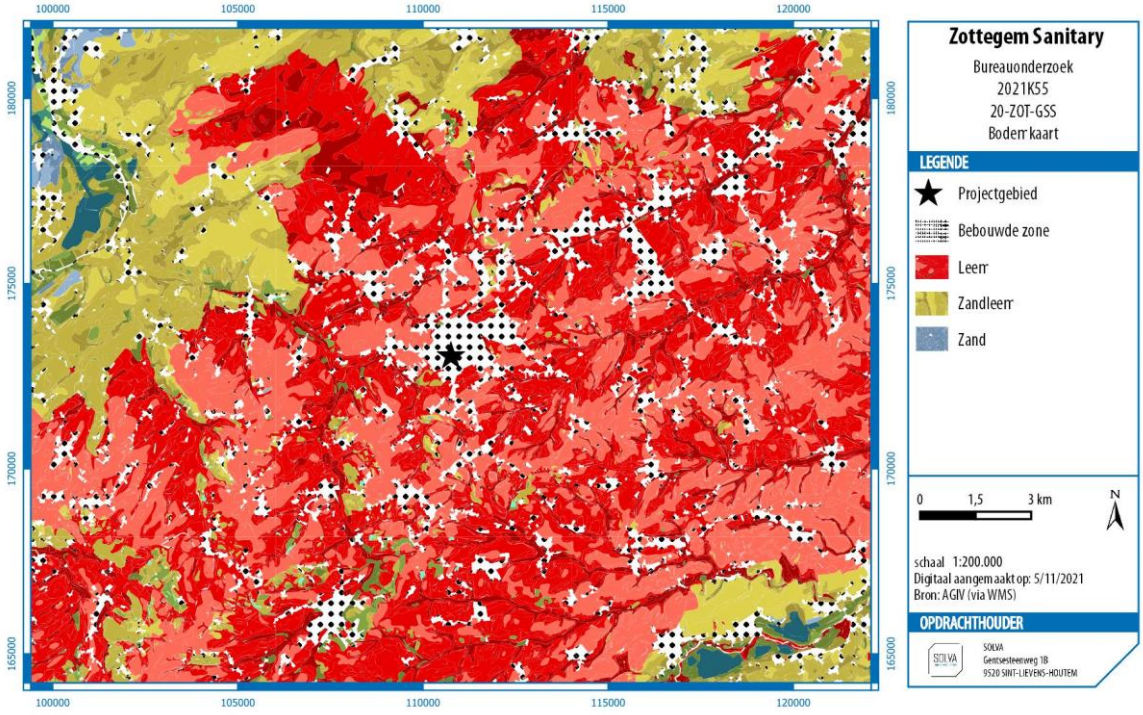

Figuur 4: Bodemkaart met aanduiding van het projectgebied.

Het projectgebied situeert zich in het zuiden van het stadscentrum, volgens het gewestplan in een woongebied en een gebied voor gemeenschapsvoorzieningen en openbare nutsvoorzieningen. De arcering in beide gebieden op het gewestplan duidt op een culturele, historische en/of esthetische waarde.

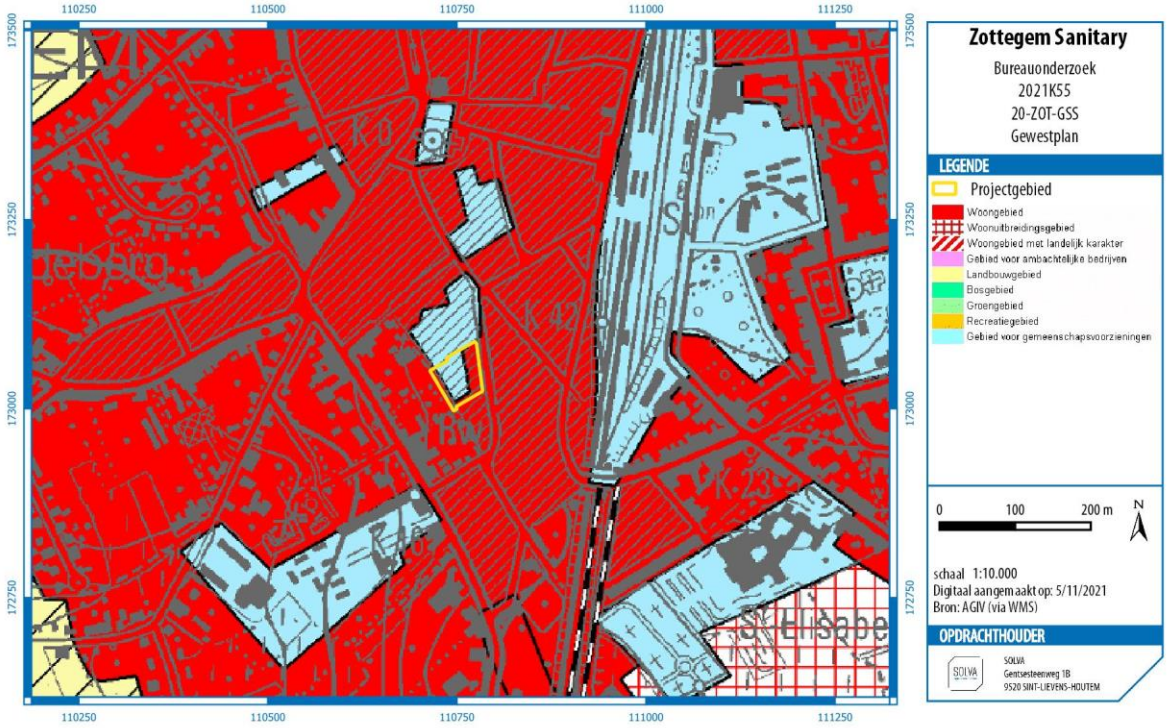

Figuur 5: Gewestplan met aanduiding van het projectgebied.

2.2.3.2 AARDKUNDIGE EN HYDROGRAFISCHE SITUERING

ALGEMENE GEOLOGISCHE EN GEOMORFOLOGISCHE SCHETS VAN DE REGIO[5]

Het projectgebied ligt in de '**ecoregio van de zuidwestelijke heuvelzone'**, en meer bepaald in het **Zuid-Vlaams lemig heuveldistrict**. Tot dit ecodistrict behoren de Vlaamse Ardennen, de Kesterberg en Oudenberg (Pajottenland), maar ook zijn uitlopers. Typisch binnen dit gebied is het voorkomen van veelvuldige bronnen, dit op de kleilaag van de Formatie van Gent, Lid van Merelbeke. Verder zijn ook de Diestiaanheuvels (ten zuiden) typerend voor het gebied. Het volledige gebied bezit (vrij) grote reliëfverschillen, met voornamelijk lemige afzettingen.

Reliëf

De sterke erosie op het einde van het tertiair en tijdens het pleistoceen veroorzaakte het huidig golvend tot sterk golvend reliëf. Dit levert een opeenvolging op van open kouters op de leemruggen en, in de beekdalen, depressies met een gesloten begroeiing. In het zuiden wordt het landschap bepaald door de zogenaamde Zuid-Vlaamse Heuvelrij. De valleien zijn daar zeer sterk ingesneden, soms bijna kloofdalen, en de ruggen zijn zacht hellend. Er is een opeenvolging te zien van langgerekte leemruggen met relatief vlakke delen en zachte hellingen, gescheiden door talrijke beekvalleien en depressies, die dikwijls begrensd zijn door een steile rand. Typisch is het voorkomen van asymmetrische dalen, door de ongelijkmatige afzetting van de loesspakketten tijdens de laatste ijstijd.

Het reliëf in het district is golvend tot sterk golvend, zelfs plaatselijk heuvelig in het zuidelijke deel, met hellingsgraden van 9 % en meer. Het wordt gekenmerkt door een opeenvolging van ruggen, afgewisseld met diep ingesneden beekvalleien en secundaire depressies. Het zuidelijk deel bestaat uit een aantal westzuidwest-oostnoordoost georiënteerde heuvelrijen, wier absolute hoogte van zuid naar noord progressief afneemt. De hoogste heuvelrij situeert zich in de buurt van de taal- en gewestgrens, met onder

[5] We baseren ons voor deze beschrijving op de definitie en karakterisering van de ecodistricten in Vlaanderen. In het concept 'ecodistrict' worden diverse geologische, geomorfologische, bodemkundige, hydrografische en historisch-geografische aspecten, die ook een determinerende invloed hebben gehad op het menselijk handelen in het verleden, in relatie tot elkaar besproken: Sevenant et al. 2002.

andere de Kluisberg, de Spinnessenberg, de Hotondberg, de Muziekberg, de Pottelberg en de Mont de Rode, maar ook de Oudenberg (Geraardsbergen). Op het raakpunt van de oost-west en noord-zuid gerichte heuvelkammen van de Vlaamse Ardennen bevindt zich het hoogste punt (d'Hoppe, 157,5m) in het bos van Pottelberg. Deze kam vormt de geologische ruggengraat van het fysisch landschap en is een onderdeel van een groter geheel van getuigenheuvels dat zich uitstrekt van Frans-Vlaanderen via het West-Vlaams Heuvelland, de Vlaamse Ardennen, het Pajottenland en het Hageland tot Midden-Limburg waar het tegen het Kempisch Plateau uitwigt. Een lagere, structurele kamlijn waarvan de hoogste delen met de hoogtelijn van 100 m flirten en die ten opzichte van het hydrografisch stelsel duidelijk contrasterend is, omvat van west naar oost volgende plateaus: Eikenberg-Kapelleberg-Boigneberg (Maarkedal), Varentberg-Hoogkouter (Horebeke), plateau Pottenberg-Leberg-Valkenberg (Brakel), Steenberg-Potaardeberg (Zottegem) en tenslotte de Biezelenberg (Herzele). Vermits de weerstandbiedende ijzerzandsteenlagen er volledig weggespoeld zijn, profileren deze plateaus zich als open akker- en kouterlandschappen.

Bodems

De bodemseries worden gerangschikt in twee groepen. Enerzijds de plateau- en hellinggronden met hoofdzakelijk (niet tot sterk gleyige) diepe leemgronden (meer dan 80 cm dik) met een al dan niet (sterk) gevlekte textuur B-horizont. Verspreid, maar vooral langs de valleiranden komen ondiepe leemgronden met textuur B-horizont voor, met een zand- of kleisubstraat beginnend op geringe diepte, evenals beperkte oppervlakten zandleem- en kleigronden met een niet bepaalde profielontwikkeling. Plaatselijk, op enkele hoge toppen en steile hellingen, dagzoomt het tertiair kleiig of zandig materiaal.

Anderzijds zijn er de vallei- en depressiegronden, met dominantie van jonge leem- of zandleembodems zonder profielontwikkeling.

Het noordelijk gebied wordt plaatselijk gedomineerd door zandleemgronden, evenals het gebied rondom de alluviale vlakte van de Dender en de Bellebeek.

De beekalluvia staan onder invloed van een permanente grondwatertafel, die aan een regelmatige seizoenschommeling onderhevig is. Op de plateau- en hellingronden ligt de watertafel zeer diep, behalve waar stuwwater en bronniveaus voorkomen. Deze bronniveaus treden overal op waar watervoerende lagen van het tertiair substraat dagzomen.

Geologie

Tijdens het tertiair werden door de zee verschillende zand- en kleilagen afgezet, achtereenvolgens de Formatie van Kortrijk, Formatie van Tielt, Formatie van Gent, Formatie van Lede, Formatie van Maldegem en Formatie van Diest. Na daling van de zeespiegel werden deze sedimenten in het pleistoceen (quartair) door erosie aangetast, en dan voornamelijk de zandige formaties. De kleiige lagen boden meer weerstand aan de erosie en vormden de heuveltoppen van het tertiair reliëf. Hierdoor vormt de Formatie van Gent nu het hoofdsubstraat, en zijn de Formatie van Lede en Maldegem nog slechts op de heuvelruggen te vinden. Van de Formatie van Diest zijn nog slechts enkele relicten over op de hoogste toppen (Vlaamse Ardennen en heuvels ten zuiden van Geraardsbergen). Tijdens de laatste ijstijd werd dit landschap bedekt met niveo-eolische leem (0 tot 15 m). Onder invloed van de overheersende westenwinden tijdens het weichselglaciaal werden de naar het westen gerichte hellingen slechts met een dunne laag löss bedekt. Op plaatsen die tegen de dominerende winden beschermd waren (de oostelijk gerichte hellingen en de kleinere plateaus) is de lössmantel zeer dik. De tertiaire lagen komen slechts op een zeer beperkt aantal plaatsen aan het oppervlak.

Gedurende het holoceen had eerst een riviererosie van het pleistocene leemdek plaats. De beekvalleien werden verder uitgediept en er ontstonden ook secundaire depressies. De vallei van de Dender bijvoorbeeld werd uitgeschuurd tot op de Ieperiaanse kleilagen. Later werd de vallei gedeeltelijk opgevuld met lemig alluvium en venig materiaal. Ten gevolge van ontbossing in recente tijden trad hellingserosie op; het meeste afgespoelde materiaal werd als colluvium afgezet aan de voet van de hellingen.

HET PROJECTGEBIED

De **Quartairgeologische profieltypekaart** karakteriseert voor het projectgebied eolische afzettingen van het Weichseliaan (Laat-Pleistoceen), mogelijk Vroeg-Holoceen en/of hellingsafzettingen van het Quartair (2). Gezien de geografische positie van het projectgebied (op een heuvelrug, zie 2.2.3.3) zijn er ter hoogte van het projectgebied echter geen hellingsafzettingen te verwachten.

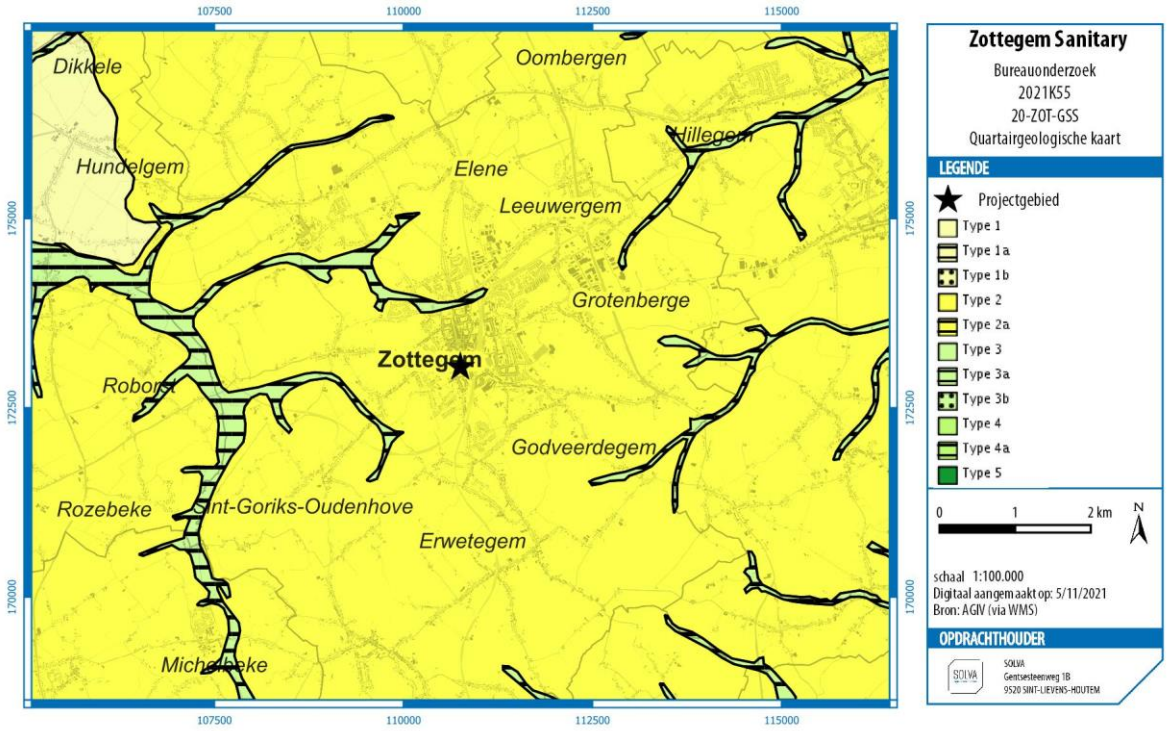

Figuur 6: Quartairgeologische profieltypekaart met aanduiding van het projectgebied.

Op de **Tertiairgeologische profieltypekaart** is te zien dat het projectgebied gelegen is op het Lid van Merelbeke van de Formatie van Gentbrugge. Dit lid wordt gekenmerkt door blauwgrijze tot donkergrijze klei met dunne zandlensjes, organisch materiaal en pyrietachtige concreties. De top van het Tertiair zit ter hoogte van het projectgebied op ca. 60m +TAW, wat ca. 6m beneden het bestaande maaiveld is.

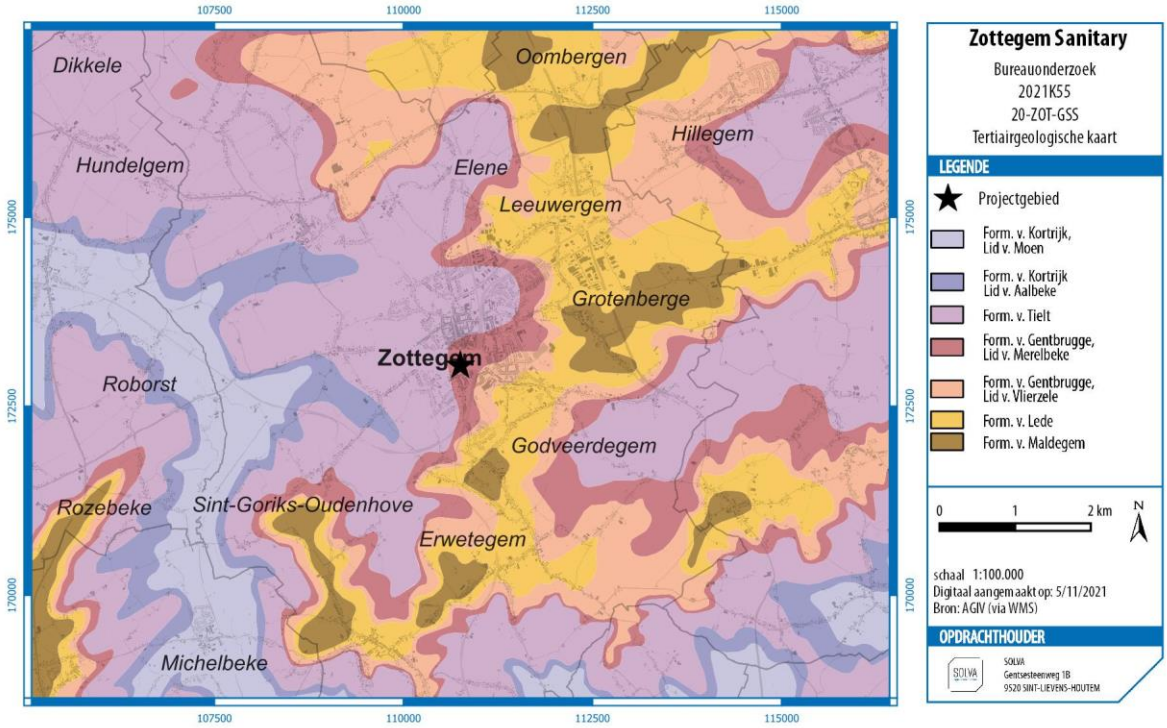

Figuur 7: Tertiairgeologische profieltypekaart met aanduiding van het projectgebied.

Voor het gebied is **geen geomorfologische kaart** beschikbaar.

2.2.3.3 *FYSISICH-GEOGRAFISCHE SITUERING*

De zuidelijke helft van de Stad Zottegem is gelegen op een oost-west georiënteerde rug tussen de beekvalleien van de Bettelhovebeek/Warandegracht in het noorden en de Traveinsbeek in het zuiden. Deze beken lopen in het westen uit in de Zwalmbeek/Dorenbosbeek die op zijn beurt uitmondt in de Bovenschelde. Op het **hoogtemodel** is te zien hoe de rug in het oosten aansluit op een nog hogere, zuidwest-noordoost georiënteerde rug.

Het projectgebied zelf bevindt zich op de kam van de oost-west rug waar Zottegem op ligt. Het is een **vrijwel vlak** terrein met hoogtes schommelend tussen 65,50m en 66,50m +TAW.

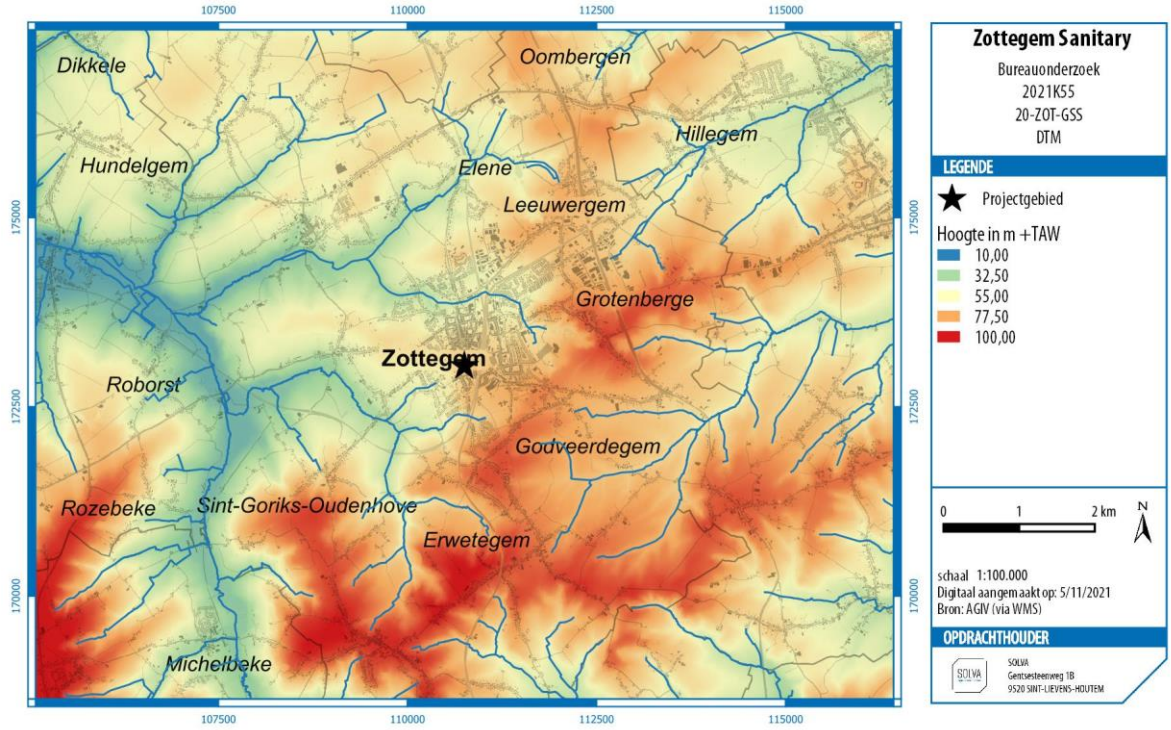

Figuur 8: Digitaal terreinmodel met aanduiding van het projectgebied.

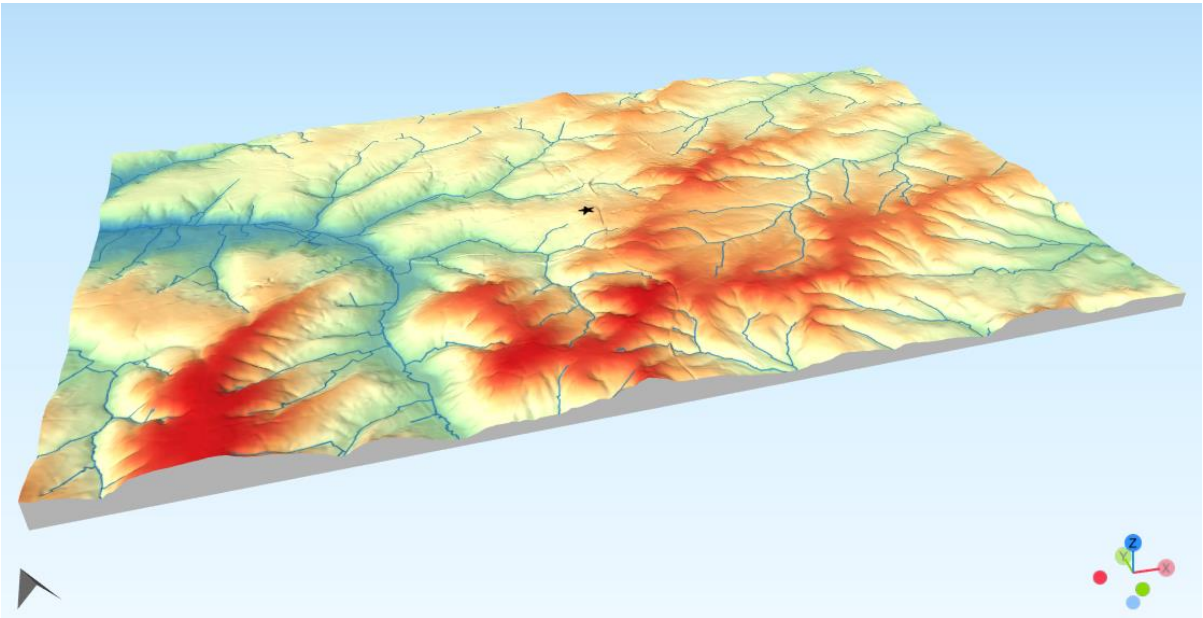

Figuur 9: 2,5D weergave van het digitaal terreinmodel met aanduiding van het projectgebied (voor de legende: zie Figuur 8). Voor de weergave van de hoogteverschillen is een verticale overdrijving met factor 6 gehanteerd.

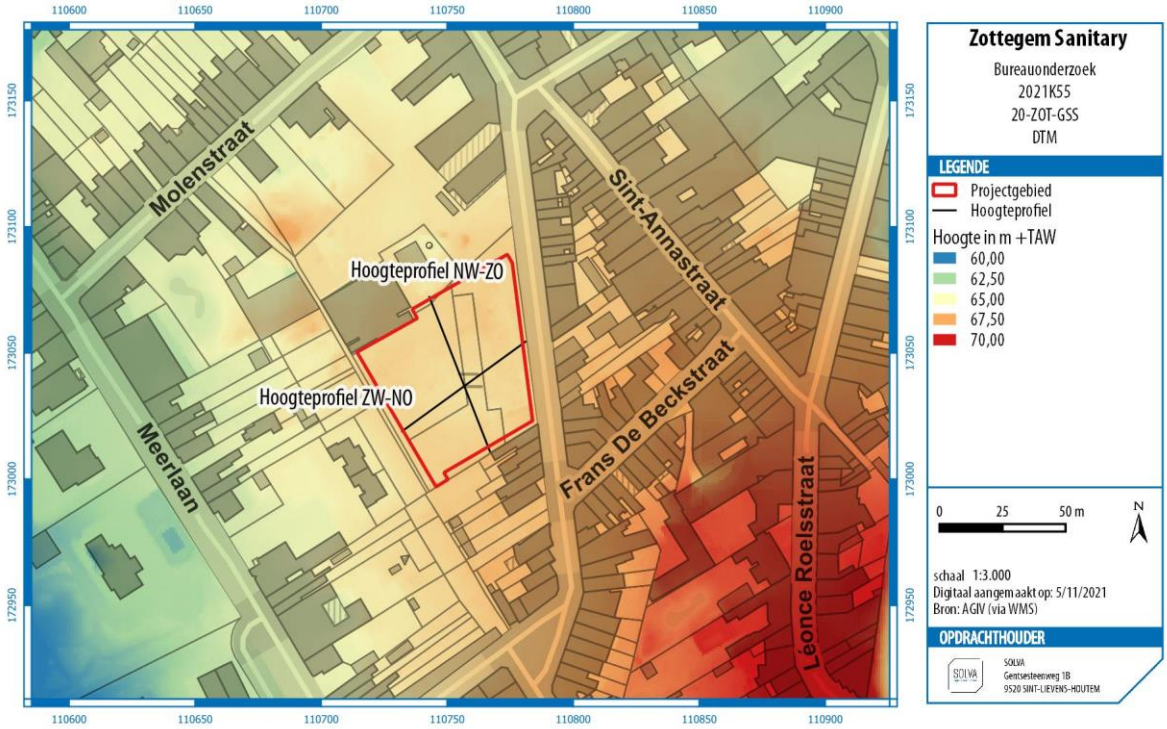

Figuur 10: Digitaal terreinmodel (detail) met aanduiding van het projectgebied en de hoogteprofielen.

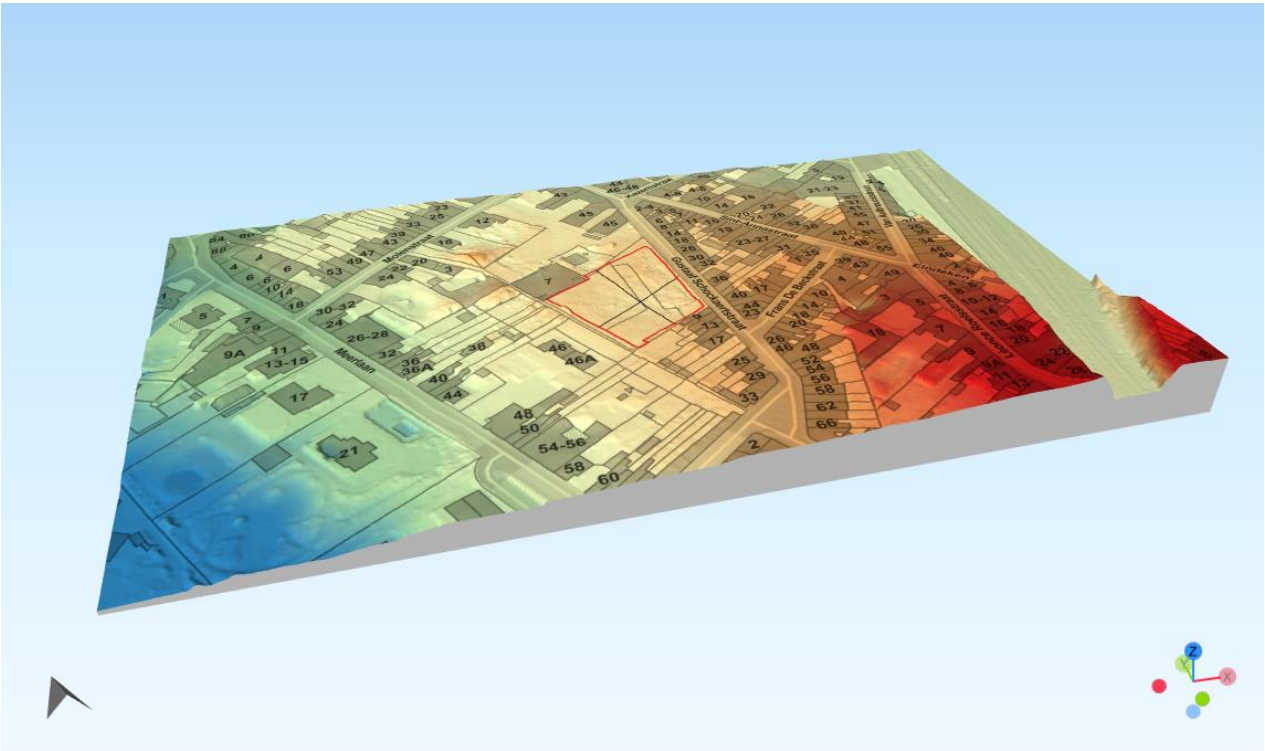

Figuur 11: 2,5D weergave van het digitaal terreinmodel (detail) met aanduiding van het projectgebied en de hoogteprofielen (voor de legende: zie Figuur 10). Voor de weergave van de hoogteverschillen is een verticale overdrijving met factor 2 gehanteerd.

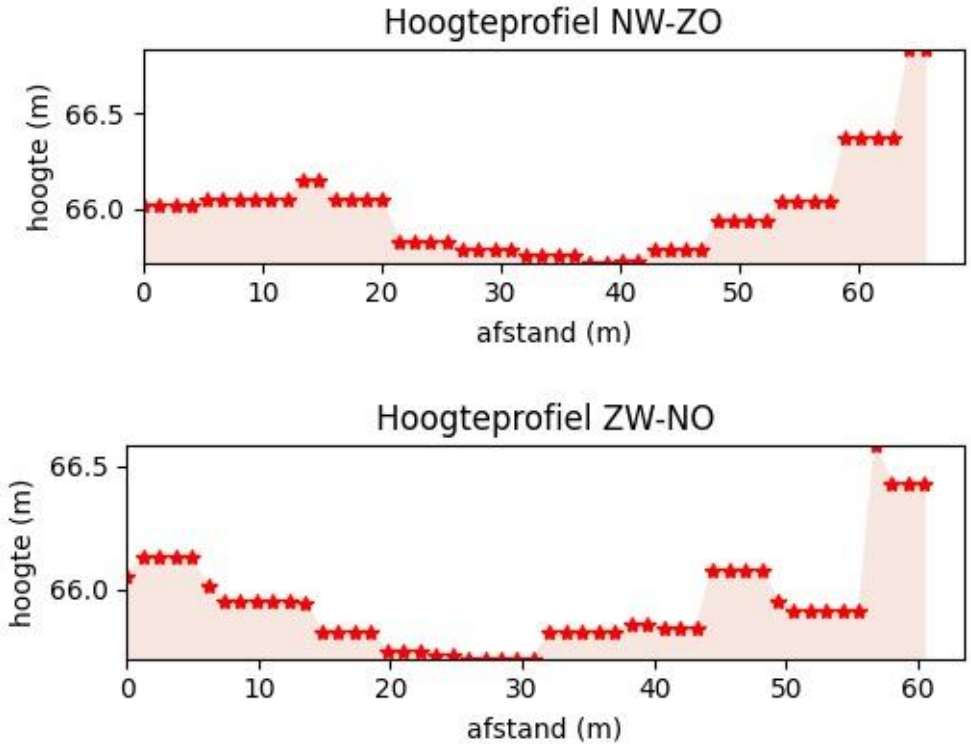

Figuur 12: Hoogteprofielen van het projectgebied.

De **potentiële bodemerosiekaart** toont geen info voor het projectgebied. Het projectgebied bevindt zich immers in verstedelijkt gebied. De geografische ligging (cf. supra) op de kam van een rug doet vermoeden dat de erosie ter hoogte van het projectgebied voor de verstedelijking eerder laag zal geweest zijn.

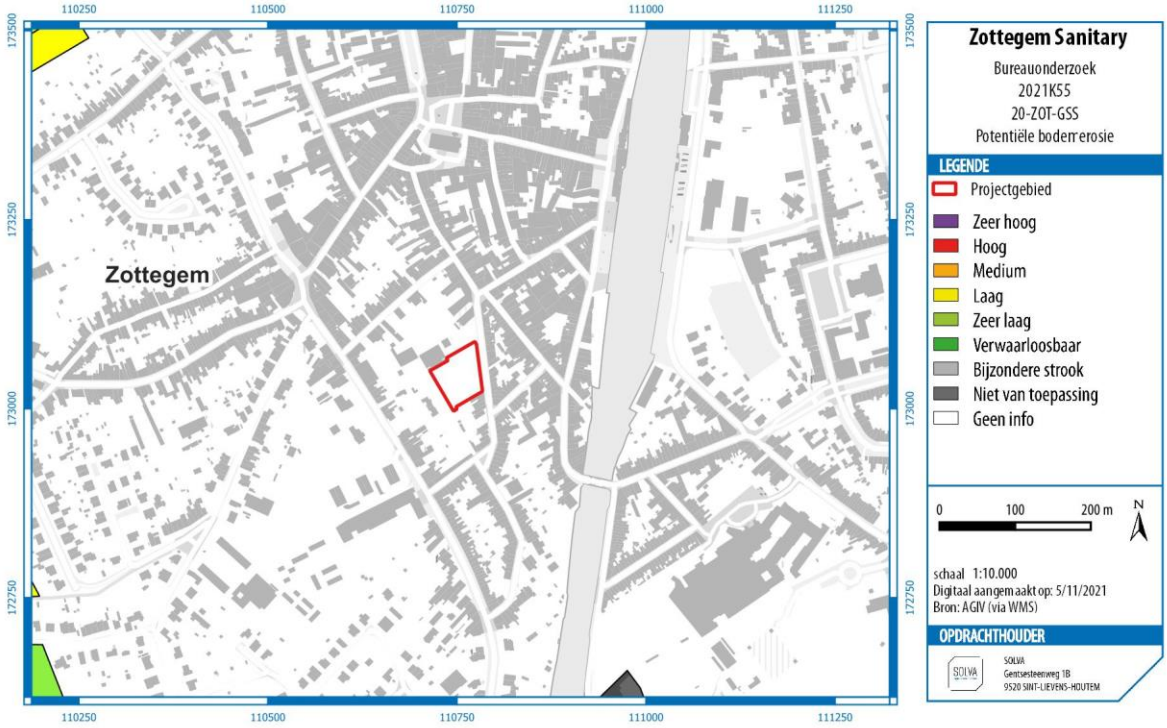

Figuur 13: Potentiële bodemerosiekaart met aanduiding van het projectgebied.

Ook de **bodemkaart** geeft aan dat de gronden van het projectgebied zich in een bebouwde zone (OB) met kunstmatige, antropogene gronden bevinden. Dit wordt bevestigd door boringen in het kader van oriënterende onderzoeken naar bodemvervuiling in 2000 en 2002 (zie 2.1.2.1).

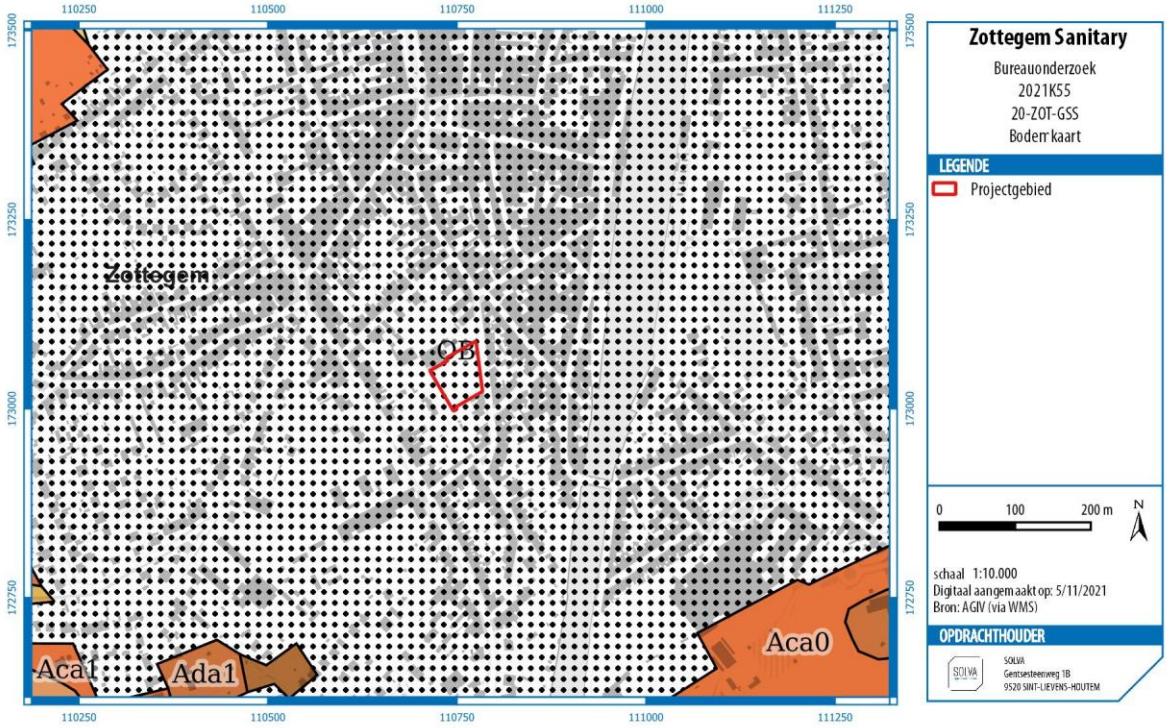

Figuur 14: Bodemkaart met aanduiding van het projectgebied.

De **bodemassociatiekaart** toont voor het projectgebied matig droge leemgronden met een textuur B horizont.

Figuur 15: Bodemassociatiekaart met aanduiding van het projectgebied.

2.2.3.4 *GRONDGEBRUIK*

Volgens de **bodemgebruikskaart** zijn ter hoogte van het projectgebied kernstadbebouwing, andere bebouwing en weiland aanwezig. Een deel van het projectgebied is niet gekarteerd.

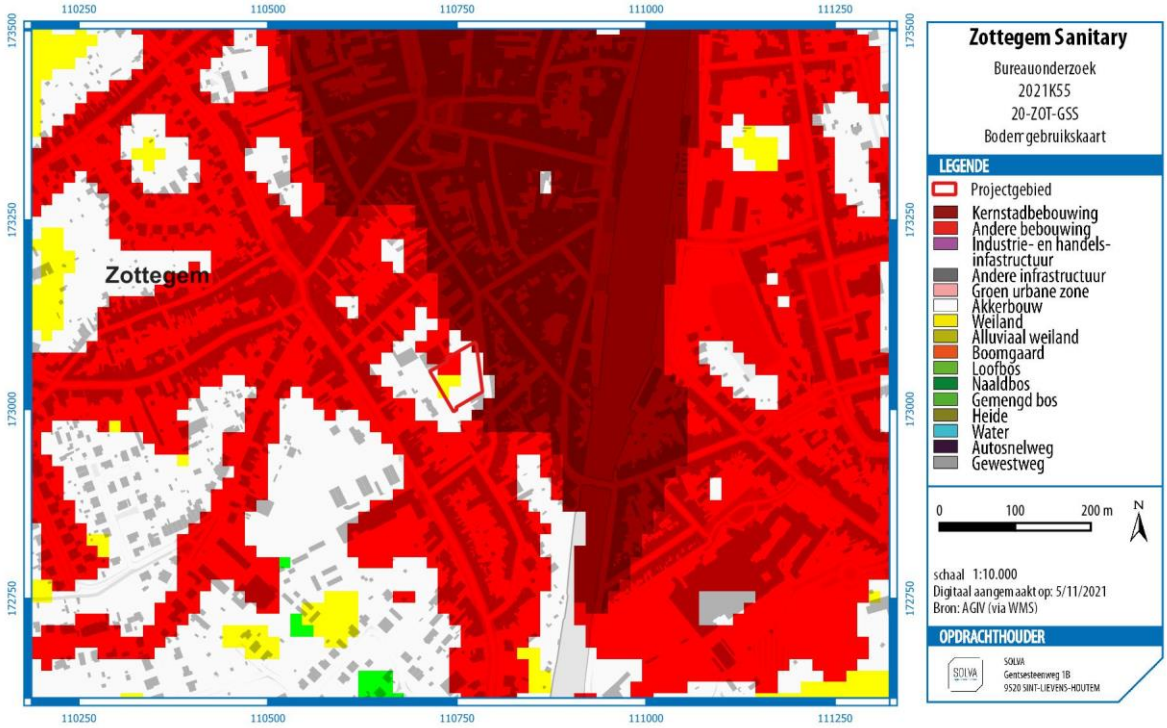

Figuur 16: Bodemgebruikskaart met aanduiding van het projectgebied.

De **bodembedekkingskaart** toont voornamelijk gras en struiken ter hoogte van het projectgebied. Een deel wordt ook als overig afgedekt of overig onafgedekt gekarteerd.

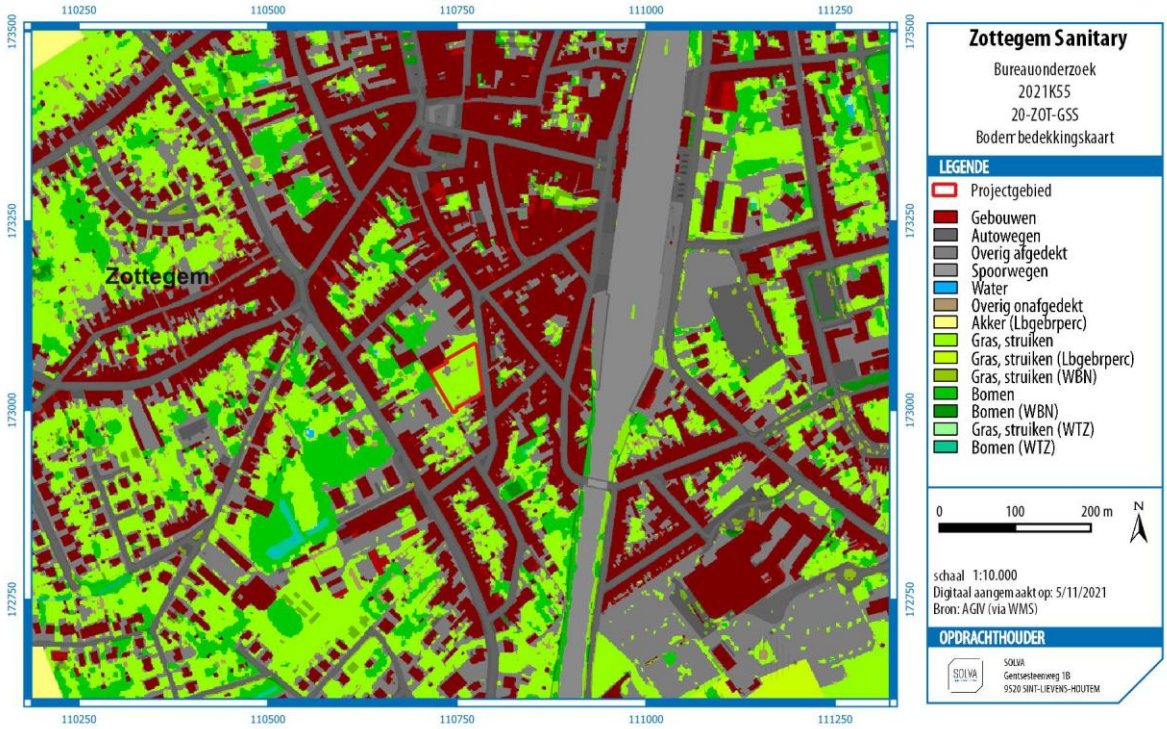

Figuur 17: Bodembedekkingskaart met aanduiding van het projectgebied.

De **meest recente luchtfoto** uit 2021 toont de huidige situatie. Hierbij is grosso modo de westelijke helft van het projectgebied verhard en in gebruik als parking. De oostelijke helft is begroeid met gras, met uitzondering van een met hekwerk afgezet vierkant dat onbegroeid is.

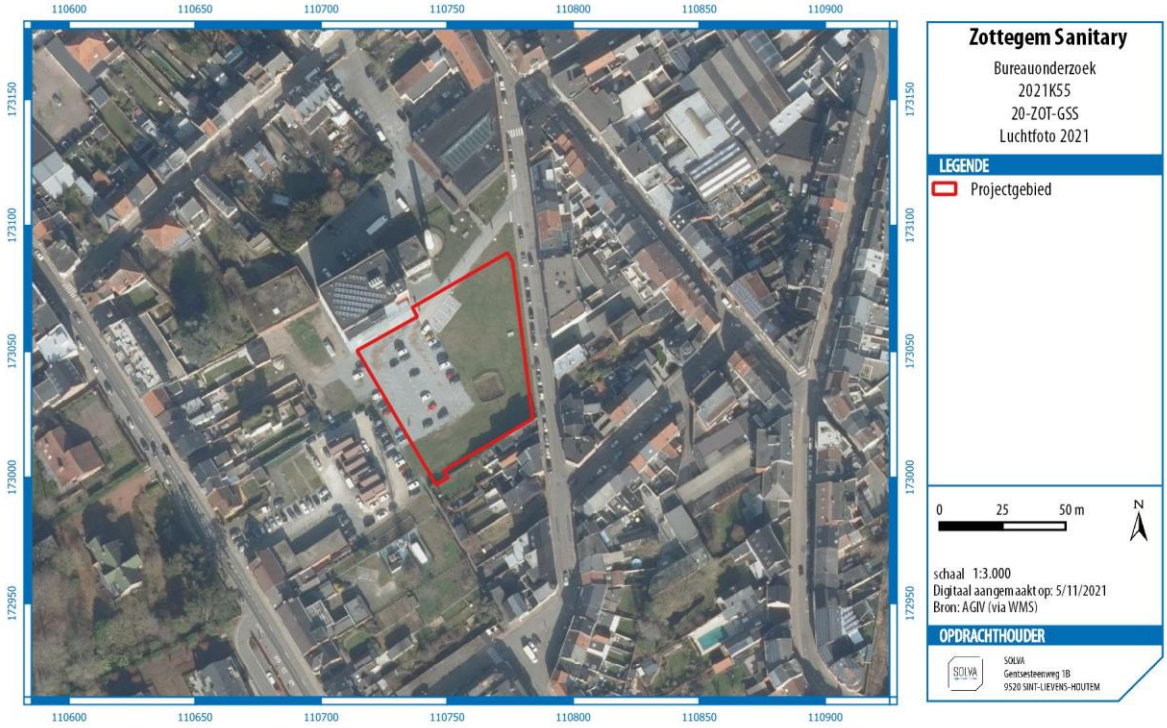

Figuur 18: Luchtfoto uit 2021 met aanduiding van het projectgebied.

Een gedetailleerde beschrijving van de bestaande toestand van het projectgebied wordt beschreven onder 2.1.2.1.

2.2.4 HET ONDERZOCHTE GEBIED EN ZIJN OMGEVING IN ZIJN HISTORISCH KADER

2.2.4.1 HISTORISCH KADER

2.2.4.1.1 ALGEMENE GESCHIEDENIS VAN ZOTTEGEM

De oudste vermelding van Zottegem dateert van 1088 n.C., wanneer een zeker *Rothardus de Sotengem*, lid van de voornaamste adellijke heren in het Land van Aalst, vermeld wordt als getuige.[6] De Heren van Zottegem hadden een grote machtspositie verworven tussen het midden van de 10de en het midden van de 11de eeuw n.C., toen de streek tussen Dender en Schelde afwisselend door de Duitse keizer en de Vlaamse graven werd bezet.[7] Aanvankelijk bewoonden de Heren van Zottegem nog geen kasteel, maar een burcht. Deze burcht werkte bevorderlijk voor de ontwikkeling van de eerste bewoningskern die ontstaan was ten noordoosten er van, op de linkeroever van de Bettelhovebeek. Het laatmiddeleeuwse toponiem 'Ten Dorpe' verwijst nog naar de locatie van deze oude nederzetting: in het uiterste noorden van de gemeente.[8]

Deze bewoningskern wordt in de 13de eeuw uitgebouwd tot 'Vrijheid', waarbij diverse functies (eigen rechtspraak, bestuur, bidplaats, …) geconcentreerd worden op één centrale plaats ten koste van de gehuchten en wijken die er voorheen waren. De eerste vermelding van de Vrijheid van Zottegem dateert van 1286 n.C. Het gevolg van dit alles was dat de oude nederzetting Ten Dorpe verlaten werd en de dorpskern zich verplaatste naar de huidige Heldenlaan (voorheen Nederstraete), Markt en Zavel, gebieden die voorheen wellicht als akkerland in gebruik waren.[9] De parochiale bidplaats werd overgebracht van de burchtsite naar haar huidige locatie tussen de Markt en de Zavel en er werd een centraal marktplein ingericht, van waaruit belangrijke uitvalswegen vetrokken.[10] Met het toenemen van de bevolking, werden geleidelijk aan de akkerlanden verder ingenomen, vooral langs de hoofdbaan Nederstraete – Markt - Hoogstraete en in mindere mate langs de zijwegen.

De bloeiperiode van Zottegem wordt in de 14de eeuw geplaatst en sprong voort uit de lakenproductie en wekelijke en jaarlijkse markten. Verschillende rampen, oorlogen en de pest remden de ontwikkeling van de stad tijdens de late middeleeuwen en vroegmoderne periode uiteindelijk af.[11]

---

[6] De Potter & Broeckaert, 1981, 315.
[7] Van Durme, 2001, 18.
[8] Van Durme, 2001, 14, 16.
[9] Van Durme, 2001, 21.
[10] De Wandel & Deschieter, 2011, 74.
[11] Agentschap Onroerend Erfgoed 2021 : Zottegem [online] https://inventaris.onroerenderfgoed.be/erfgoedobjecten/120795 (geraadpleegd op 09/12/2021) Agentschap Onroerend Erfgoed 2021 : Historische stadskern van Zottegem [online] https://inventaris.onroerenderfgoed.be/erfgoedobjecten/300550 (geraadpleegd op 09/12/2021)

2.2.4.2 *INVENTARIS ONROEREND ERFGOED*

Foto 3: Prentbriefkaart uit het begin van de jaren 1930. Links staan de fabrieksgebouwen van de Sanitary Underwear Company S.A. Links in de achtergrond is het hoofdgebouw zichtbaar dat nu in gebruik is als administratief centrum (zie Foto 1).[12]

Het Bedrijfsgebouw Sanitary Underwear Company S.A. staat sinds 2009 geregistreerd als vastgesteld bouwkundig erfgoed[13] en is al sinds 1995 beschermd als monument[14].

In 1909 worden op en rond het projectgebied de fabrieksgebouwen van de 'Sanitary Underwear Company S.A.' geconstrueerd. Het ontwerp is van ingenieur De Puyseleere. Het hoofdgebouw, het stoommachine- en ketelhuis en de octogonale fabrieksschouw zijn een van de eerste betonconstructies van België.

Het textielbedrijf was, zoals de naam ook aangeeft, gespecialiseerd in de vervaardiging van ondergoed en richtte zich aanvankelijk bijna uitsluitend op de Britse markt. In 1992 ging het failliet. De leegstaande gebouwen werden in 1993 opgekocht door het toenmalige ILVA, later opgesplitst in ILVA en SOLVA.

Het hoofdgebouw, het stoommachine- en ketelhuis en de fabrieksschouw werden in 1995 beschermd als monument. Het beschermde deel werd overgedragen aan de Stad Zottegem dat er een administratief centrum van maakte. De rest van de fabrieksgebouwen werd in 2000 afgebroken.

2.2.4.3 *HISTORISCH-CARTOGRAFISCHE DOCUMENTEN*

2.2.4.3.1 VILLARETKAART (1745 – 1748)

Door vervormingen die optreden bij de georeferentie van de Villaretkaart komt het projectgebied niet exact op de juiste plaats te liggen. Het zou iets groter en iets meer naar het noordwesten moeten afgebeeld

[12] Bron [online] geraadpleegd op 14/12/2021: https://eva.mediahaven.com/zottegem/index.php/image/watch/e97100d1705f4b50b6efb9a72358730fe9b45e6bfbfb40408dc7eb49d3e635cf7bf3d64ab1cd4757b07624323d9e203f?s=61b86fd67b106&c=9

[13] Agentschap Onroerend Erfgoed 2021: Bedrijfsgebouw Sanitary Underwear Company S.A. [online] https://id.erfgoed.net/aanduidingsobjecten/95745 (geraadpleegd op 10-11-2021)

[14] Agentschap Onroerend Erfgoed 2021: Bedrijfsgebouw Sanitary Underwear Company S.A. [online] https://id.erfgoed.net/aanduidingsobjecten/9386 (geraadpleegd op 10-11-2021)

worden. Zo is op latere kaarten te zien dat de zuidwestelijke rand van het projectgebied tot aan de straat reikt.

Het projectgebied bevind zich ten zuiden van het historische centrum. Ter hoogte van het projectgebied wordt grasland afgebeeld. Het ligt achter de huizen van de huidige Sint-Annastraat. De straten net ten zuidwesten en oosten van het projectgebied bestaan nu niet meer. De Gustaaf Schockaertstraat bestaat op deze kaart nog niet.

Figuur 19: Snede uit de Villaretkaart met aanduiding van het projectgebied.

2.2.4.3.2 JOZEF JOHAN FRANS FERRARIS – KABINETSKAART DER OOSTENRIJKSE NEDERLANDEN EN HET PRINSBISDOM LUIK (1771-1778)

Ondanks de vervormingen die vaak optreden bij de georeferentie van de Ferrariskaart is het projectgebied in dit geval vrij accuraat gepositioneerd.

Langsheen de zuidwestelijke en zuidoostelijke rand van het projectgebied lopen twee stegen geflankeerd door bomen, met een kruispunt aan de zuidelijke hoek van het projectgebied. De zuidwestelijke steeg was ook al op de Villaretkaart afgebeeld. Hier is ook duidelijk dat de straat die op de Villaretkaart net ten oosten van het projectgebied werd gekarteerd, meer naar het oosten te situeren is. Bovendien wordt ze nog slechts als pad aangeduid. Ook het verlengde van de Sint-Annastraat in zuidoostelijke richting wordt enkel nog als pad aangeduid en kent een ander verloop dan op de Villaretkaart.

Ter hoogte van het projectgebied zelf worden akkers gekarteerd. Deze liggen nog steeds achter de huizen van de Sint-Annastraat.

Figuur 20: Snede uit de Ferrariskaart met aanduiding van het projectgebied.

2.2.4.3.3 ATLAS DER BUURTWEGEN (CA. 1841)

Op de Atlas der Buurtwegen is voor het eerst de voorloper van de Gustaaf Schockaertstraat aanwezig. Vanaf het kruispunt met de Sint-Annastraat loopt deze langs het projectgebied tot aan de oostelijke hoek, waar ze aansluit op voetweg 28. Voetweg 28 en voetweg 30 zijn al gekarteerd sinds respectievelijk de Ferrariskaart en de Villaretkaart. Voetweg 29 is de opvolger van de straat die op de Villaretkaart nog net ten oosten van het projectgebied stond gekarteerd.

Het landgebruik ter hoogte van het projectgebied wordt niet gespecifieerd. Het is onderverdeeld in twee percelen en onbebouwd.

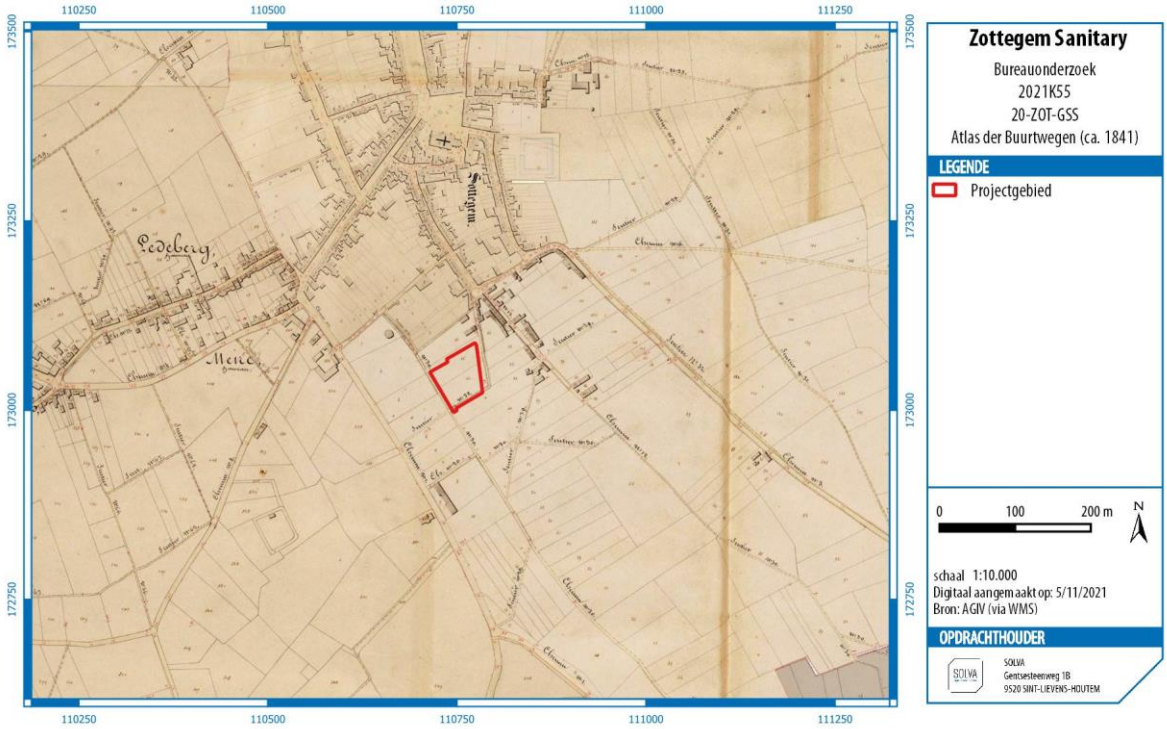

Figuur 21: Snede uit de Atlas de Buurtwegen met aanduiding van het projectgebied.

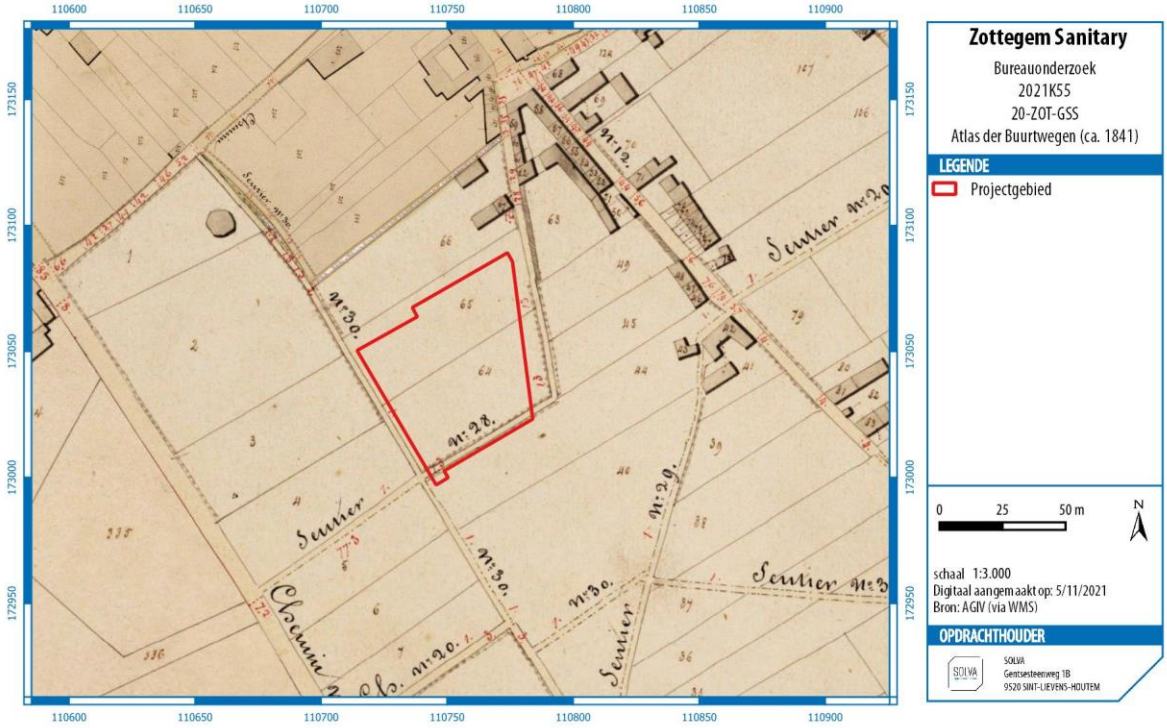

Figuur 22: Snede uit de Atlas de Buurtwegen (detail) met aanduiding van het projectgebied.

2.2.4.3.4 PHILIPPE VANDERMAELEN – CARTES TOPOGRAPHIQUES DE LA BELGIQUE (1846-1854)

De Vandermaelenkaart toont grotendeels hetzelfde beeld als de Atlas de Buurtwegen. De georeferentie is niet helemaal accuraat waardoor het projectgebied iets te veel naar het noordoosten gesitueerd is.

Het voornaamste verschil met de Atlas der Buurtwegen is dat voetweg 29 niet langer weergegeven is.

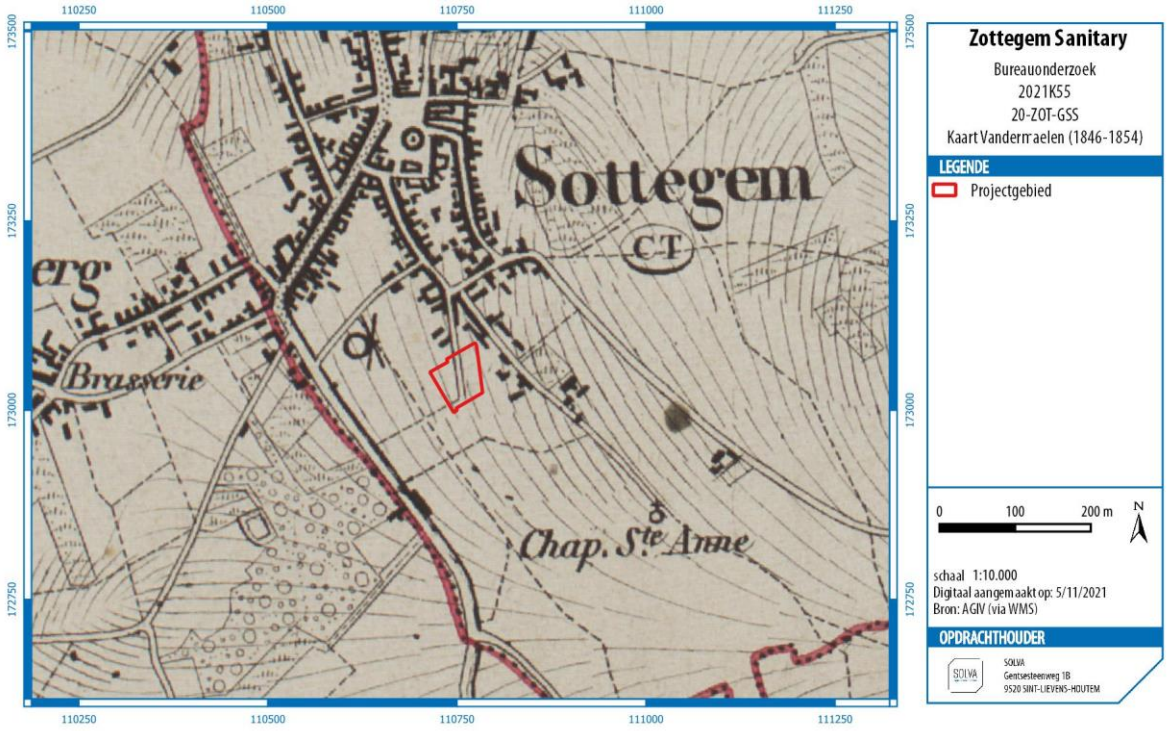

Figuur 23: Snede uit de Kaart Vandermaelen met aanduiding van het projectgebied.

2.2.4.3.5 PHILIPPE CHRÉTIEN POPP - ATLAS CADASTRAL PARCELLAIRE DE LA BELGIQUE (1842-1879)

De Poppkaart toont opnieuw een gelijkaardig beeld. Voetweg 29 staat nog gekarteerd en is benoemd als de Ste Anne Kapelle Weg. De voorloper van de Gustaaf Schockaertstraat samen met voetweg 28 is benoemd als Erwetegemsche Weg. De huidige Sint-Annastraat heet nog de Drap Straet.

Het projectgebied is onderverdeeld in drie percelen en onbebouwd.

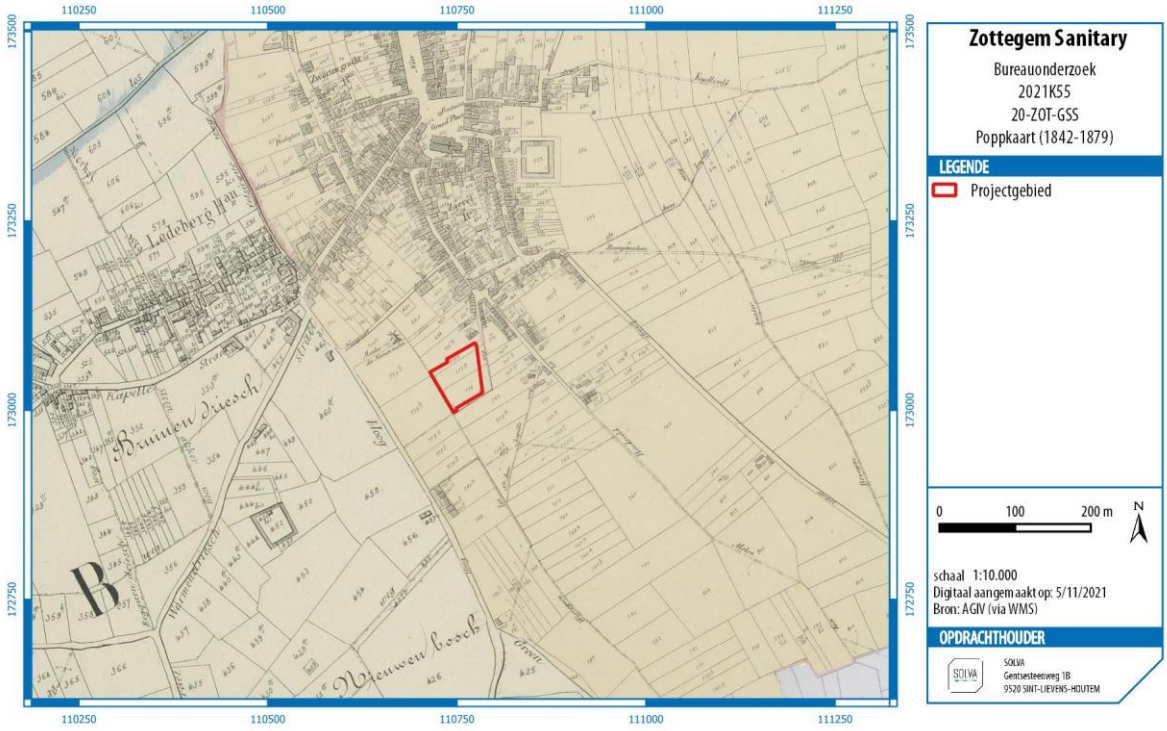

Figuur 24: Snede uit de Poppkaart met aanduiding van het projectgebied.

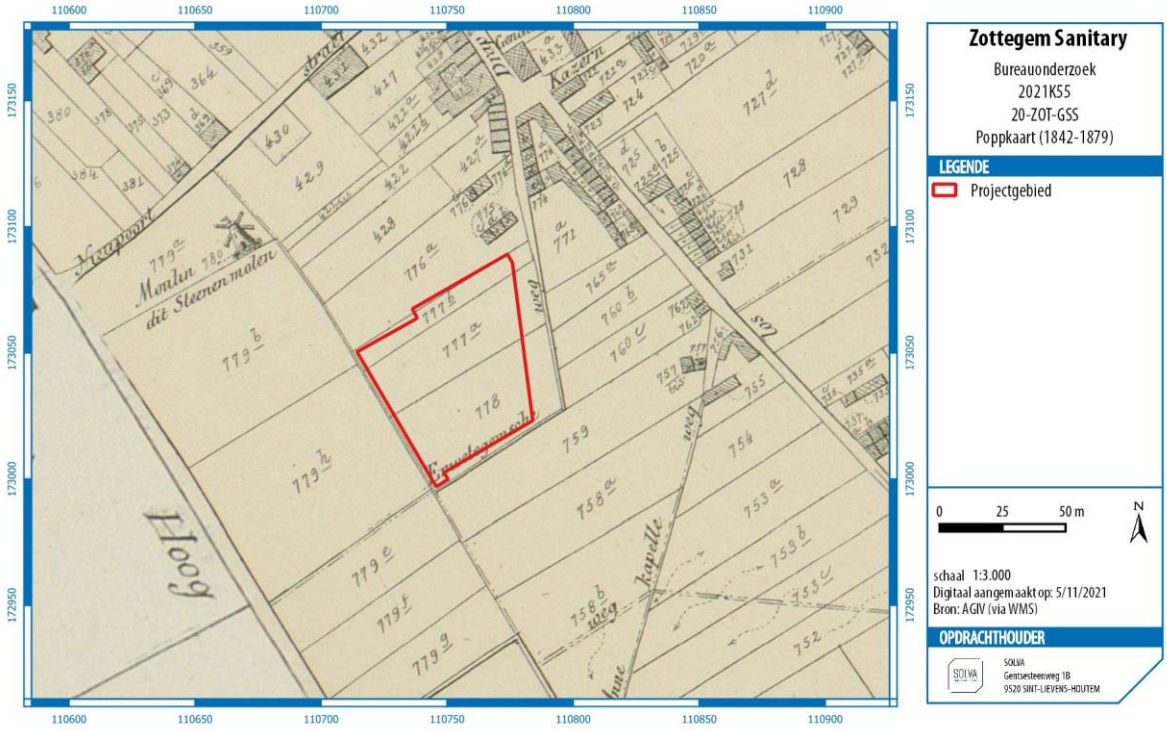

Figuur 25: Snede uit de Poppkaart met aanduiding van het projectgebied (detail).

2.2.4.3.6 RECENTE LUCHTFOTO'S

In 1909 worden op en rond het projectgebied de gebouwen geconstrueerd van de textielfabriek 'Sanitary Underwear Company S.A.' (zie 2.2.4.2). Deze zijn op een luchtfoto uit de periode 1979-1990 zeer duidelijk te zien. Na het faillissement worden in 1995 het hoofdgebouw, het stoommachine- en ketelhuis en de fabrieksschouw beschermd als monument. De overige gebouwen worden in 2000 afgebroken. Op de luchtfoto's vanaf 2000 zijn dan ook geen gebouwen meer aanwezig ter hoogte van het projectgebied.

Tot 2015 ligt het terrein ter hoogte van het projectgebied braak en is het al dan niet begroeid met gras. Vanaf 2015 is op de luchtfoto's te zien dat een deel van het terrein ingericht is als een verharde parking met toegangsweg via de Gustaaf Schockaertstraat. De rest van het projectgebied blijft grasland, met een picknicktafel en een vierkant houten hekwerk (zie ook 2.1.2.1).

Figuur 26: Luchtfoto uit 1979-1990 met aanduiding van het projectgebied.

Figuur 27: Luchtfoto uit 2000-2003 met aanduiding van het projectgebied.

Figuur 28: Luchtfoto uit 2008-2011 met aanduiding van het projectgebied.

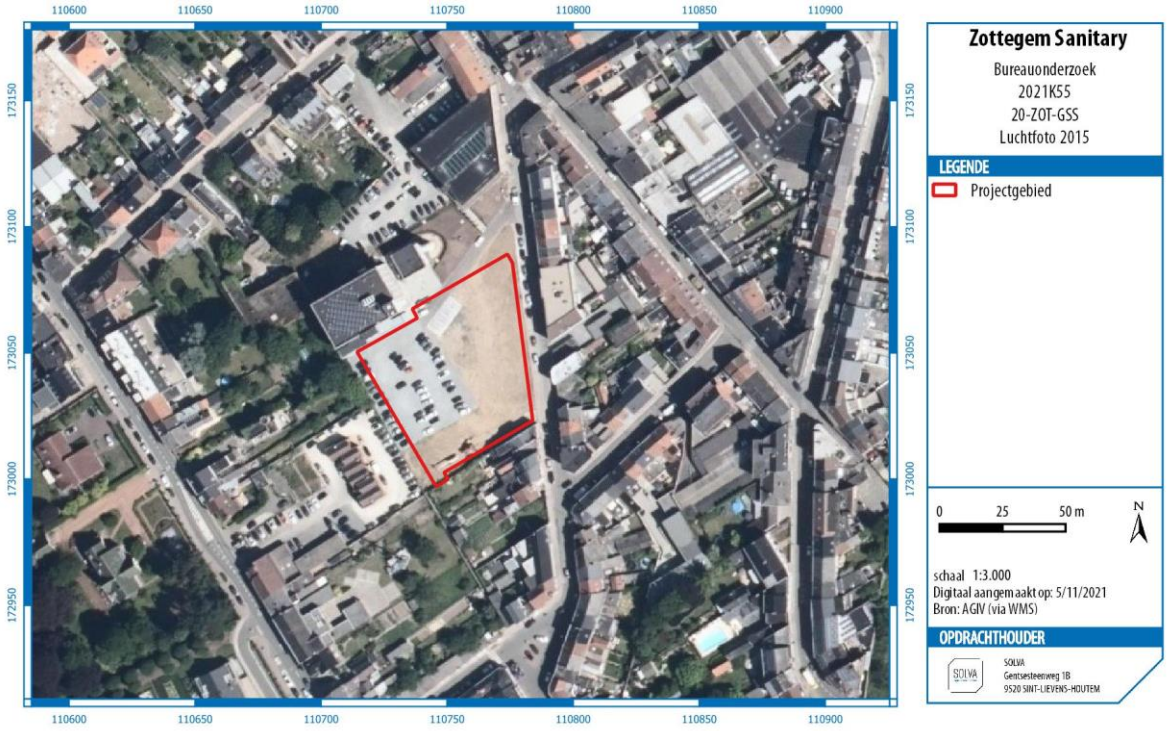

Figuur 29: Luchtfoto uit 2015 met aanduiding van het projectgebied.

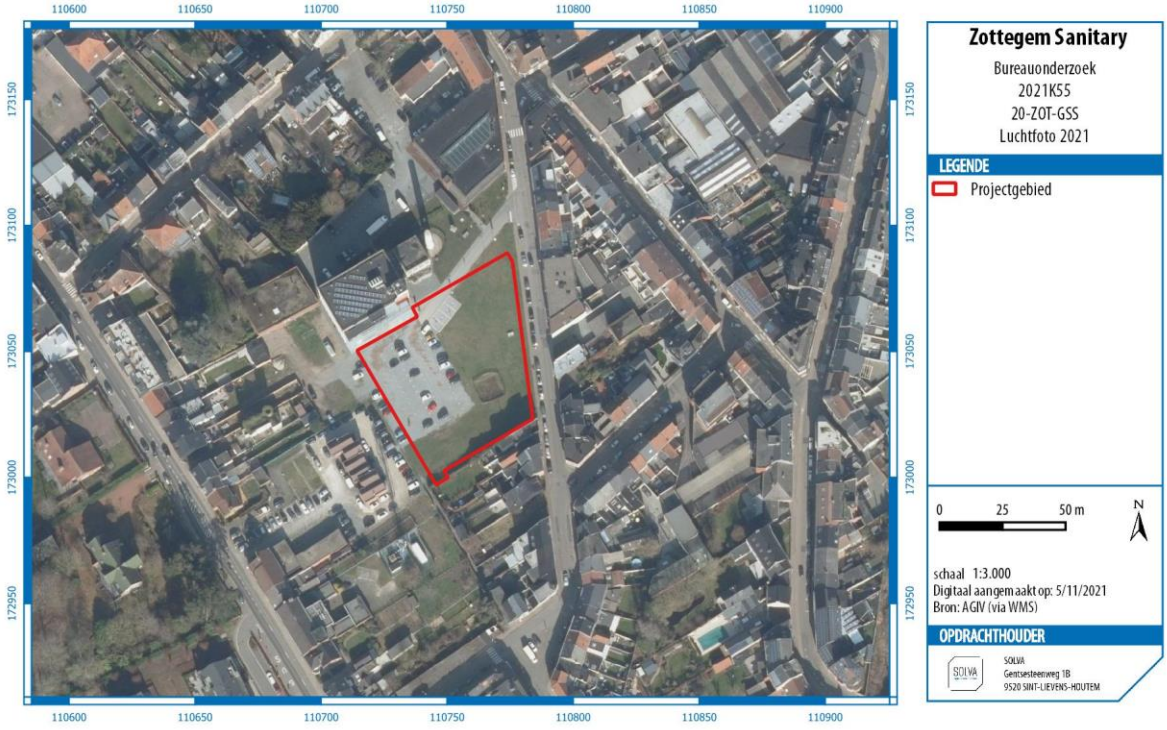

Figuur 30: Luchtfoto uit 2021 met aanduiding van het projectgebied.

2.2.5 HET ONDERZOCHTE GEBIED EN ZIJN OMGEVING IN ZIJN ARCHEOLOGISCH KADER

Voor het **projectgebied** zijn geen archeologische vindplaatsen bekend.

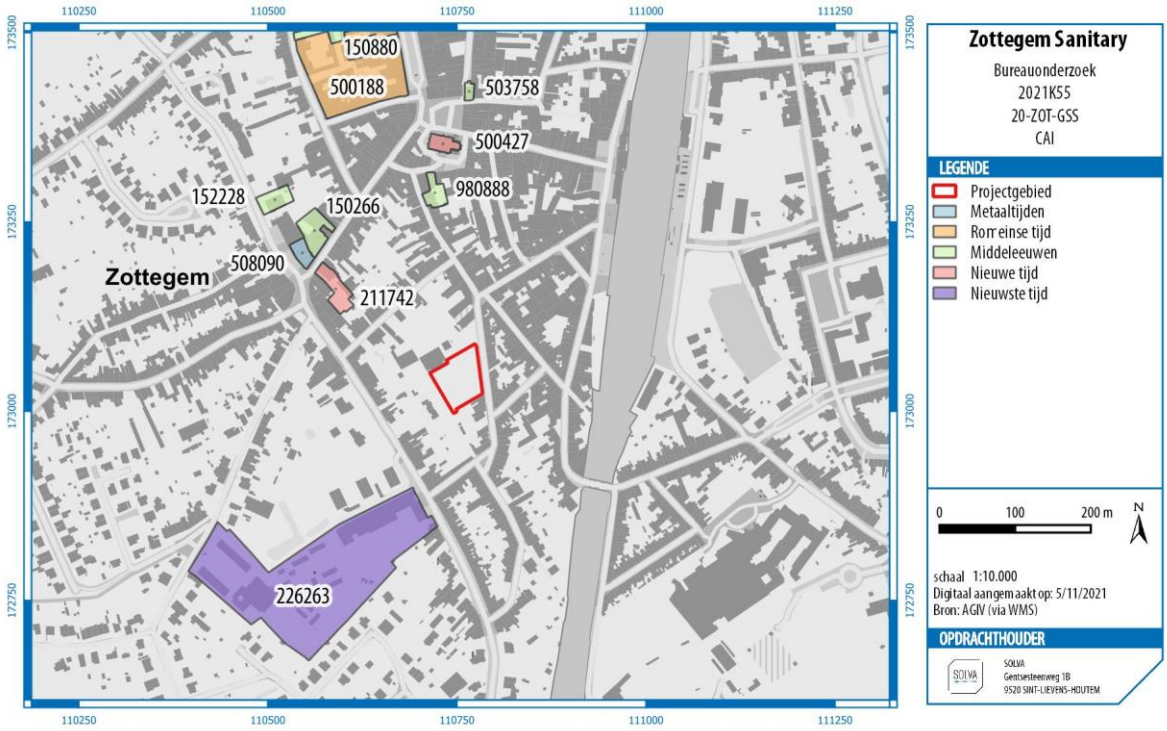

Figuur 31: CAI met aanduiding van het projectgebied.

In de **ruimere omgeving** van het projectgebied toont de centrale archeologische inventaris (**CAI**) verschillende archeologische sites in het centrum van Zottegem, alsook een grote site ca. 200m ten zuidwesten van het projectgebied.

De grote site op ca. 200m ten zuidwesten van het projectgebied (CAI 226263) vertegenwoordigt een proefsleuvenonderzoek dat in 2019 werd uitgevoerd. Hierbij werden vier proefsleuven getrokken. Hierbij werd slechts één spoor aangetroffen: een postmiddeleeuwse greppel.

Een groot deel van de archeologische sites in het centrum van Zottegem vertegenwoordigen echter opgravingen waarbij een significante hoeveelheid sporen en vondsten werd aangetroffen.

Zo werden er bij een opgraving in 1999 twee kuilen en indicaties voor een nederzetting uit de midden bronstijd aangetroffen op de site Zottegem Remus (CAI 508090).

Bij opgravingen in 2014 in de Hoogstraat (CAI 211742) werd een Romeins brandrestengraf aangetroffen. Uit archiefonderzoek zou blijken dat er verschillende Romeinse vondsten werden gedaan ter hoogte van de twee woonblokken aan weerszijden van de Neerhofstraat (CAI 500188).

Veruit het grootste aantal sporen en vondsten heeft echter een middeleeuwse of jongere datering. Zo werd er bij opgravingen in 2004 op de Wolvenstraat 11 (CAI 152228) een kuil uit de volle tot late middeleeuwen ontdekt. Opgravingen in de Trapstraat in 2016-2017 (CAI 980888) brachten een volmiddeleeuwse cultuurlaag of colluvium aan het licht. Ook de Onze-Lieve-Vrouw-Hemelvaartkerk (CAI 500427) gaat terug tot de 12de eeuw.

De opgravingen in de Hoogstraat en Zottegem Remus leverden ook enkele laatmiddeleeuwse kuilen en leemwinningsputten of opgevulde erosiegeulen op. In de Wolvenstraat 11 werden een laatmiddeleeuwse gracht en het restant van een paalspoor of kuil aangetroffen. Bij opgravingen in 2009 aan De Nieuwe Poort (CAI 150266) werden een gracht, een vloerniveau en een 8-tal paalkuilen uit de late middeleeuwen aangetroffen. Ook de lugubere vondst van een kookpot met de skeletresten van een baby was te dateren

in de late middeleeuwen. Dankzij een vondstmelding werd op de Heldenlaan 22 (CAI 150880) onder meer een laatmiddeleeuwse laag met grijs aardewerk herkend.

Het hoeft niet te verbazen dat op elk van de voornoemde sites ook postmiddeleeuwse sporen aanwezig waren. In de Hoogstraat werden beerbakken, muurresten, kuilen en twee waterputten aangetroffen. Op de site Zottegem Remus gaat het om beer- en mestputten. Ook de opgravingen op De Nieuwe Poort leverden een beerput op, naast een leemwinningsput en een kuil. In de Wolvenstraat 11 werden afvalkuilen en verschillende grachten aangetroffen. In de Trapstraat een kuil en de restanten van een kelder en een bakstenen woning met enkele (haard)vloeren. De vondstmelding op de Heldenlaan 22 bevatte naast de laatmiddeleeuwse laag ook een postmiddeleeuwse afvallaag met fragmenten steengoed, majolica en tingeglazuurd aardewerk. Tenslotte werd ook een vondstmelding op het Jorishof gedaan (CAI 503758), waarbij mest- en afvalkuilen werden opgetekend.

2.2.6 EEN DATERING EN INTERPRETATIE VAN HET ONDERZOCHTE GEBIED

2.2.6.1 HET LANDSCHAPPELIJK KADER

Het projectgebied ligt in het zuiden van het stadscentrum van Zottegem, net buiten de historische kern. Zottegem is gelegen in het zuiden van de provincie Oost-Vlaanderen. Het ligt aan de voet van de uitlopers van enkele belangrijke getuigenheuvels van de Vlaamse Ardennen die overlopen in het heuvellandschap van Henegouwen.

De stad is gelegen in de leemstreek, het stadscentrum zelf is gekarteerd als antropogene zone. De Quartairgeologische profieltypekaart en geografische ligging van het projectgebied tonen aan dat de ondergrond bestaat uit eolische afzettingen van het Weichseliaan, mogelijk Vroeg-Holoceen.

In het kader van oriënterende onderzoeken naar bodemverontreiniging in 2000 en 2002 werden verspreid over het terrein een reeks grondboringen uitgevoerd. Op diverse locaties tonen de boringen een verstoring en lokale verontreiniging met zware stookolie aan tot minstens 1,6m beneden maaiveld. Dit is te wijten aan de bouw en afbraak van fabrieksgebouwen in respectievelijk 1909 en 2000, alsook de daaropvolgende nivellering van het terrein. De verontreiniging is het gevolg van de installatie van een tank voor 50.000 liter zware stookolie in 1985. Deze tank werd in 1991 verwijderd.

2.2.6.2 DE MENSELIJKE AANWEZIGHEID

De hierboven vermelde fabrieksgebouwen waren van het textielbedrijf Sanitary Underwear Company S.A. dat deze in 1909 op en rond het projectgebied plaatste. Het bedrijf ging in 1992 failliet. De fabrieksgebouwen en opslagtanks op het projectgebied werden afgebroken in 2000 en het terrein werd genivelleerd.

Voor de bouw van de fabriek in het begin van de 20ste eeuw was het terrein ter hoogte van het projectgebied wellicht lange tijd in gebruik als landbouwgrond. Op de historische kaarten uit de 18de en 19de eeuw is er immers nooit bebouwing aanwezig en wordt enkel gras- of akkerland afgebeeld. Voor de oudere periodes zijn er geen historische bronnen voorhanden. Archeologische sites tonen echter aan dat er al minstens sinds de midden bronstijd menselijke activiteiten in de omgeving van het projectgebied plaatsvinden. Het valt dan ook niet uit te sluiten dat het terrein in een verder verleden een meer intensief gebruik kende door de lokale bewoners. Hier zijn vooralsnog echter geen aanwijzingen voor.

2.2.7 DE VERWACHTING TEN AANZIEN VAN ARCHEOLOGISCH ERFGOED

2.2.7.1 EEN GEMOTIVEERDE TEKSTUELE VERWACHTING TEN AANZIEN VAN DE AANWEZIGHEID EN AARD VAN HET ARCHEOLOGISCH ERFGOED OP HET ONDERZOCHTE TERREIN

- *Aanwijzingen voor het archeologisch potentieel, landschapshistoriek en gebruiksevolutie*

Archeologische sites uit de nabije en ruimere omgeving tonen aan dat er al minstens sinds de midden bronstijd mensen actief zijn in de regio. Zottegem ontwikkelde zich vanuit een vroegmiddeleeuwse dorpskern op de linkeroever van de Bettelhovebeek. In de late middeleeuwen verplaatst de dorpskern zich meer naar het zuiden, dichter bij het huidige projectgebied. Het projectgebied bevindt zich echter nog ten zuiden van deze historische kern en op de historische kaarten vanaf de 18de eeuw is er geen bebouwing te zien. Het terrein lijkt in gebruik te zijn als landbouwgrond en weide. Wellicht gaat dit ook op voor de voorgaande eeuwen. Pas in het begin van de 20ste eeuw, in 1909 wordt het terrein bebouwd. Het textielbedrijf Sanitary Underwear Company S.A. plaatst er fabrieksgebouwen. Deze worden afgebroken in 2000.

Het projectgebied bevindt zich in de leemstreek op de kam van een oost-west gerichte rug. De bovenste lagen van de ondergrond bestaan uit eolische afzettingen uit het Weichseliaan, mogelijk Vroeg-Holoceen. Dit betekent dat in theorie sporen en vondsten vanaf het finaal paleolithicum aanwezig kunnen zijn. Het projectgebied heeft dus oorspronkelijk een archeologisch potentieel gekend. Maar redelijkerwijze en op basis van boringen uit 2000 en 2002 kan aangenomen worden dat de bouw en afbraak van de fabrieksgebouwen, alsook de daaropvolgende nivellering, de originele bodemopbouw zwaar heeft aangetast, en bijgevolg ook het archeologisch potentieel.

- *Wat is de impact van de geplande werken?*

De geplande werken behelzen de bouw van een nieuw cultuurcentrum met een ondergrondse parkeergarage. Hiervoor wordt een bouwput voorzien van ca. 3440m² tot 4,5m onder het bestaande maaiveld en een talud van ca. 173m² vanaf het bestaande maaiveld tot de bodem van de bouwput. Eventuele significante archeologische sporen en vondsten bevinden zich in de bovenste bodemlagen. De geplande werken hebben dan ook een zeer grote impact op de eventuele archeologische resten.

- *Wat is het wetenschappelijk kennispotentieel van een eventueel aanwezige archeologische site op lokaal, regionaal en op Vlaams niveau?*

Gezien de recente bouwgeschiedenis van deze terreinen is de oorspronkelijke bodemopbouw sterk aangetast. Eventueel nog aanwezige archeologische sites zullen slechts fragmentair bewaard zijn. Ruimtelijk inzicht zal daardoor eerder beperkt zijn. Hieruit volgt dat ook het wetenschappelijk kennispotentieel zeer beperkt zal zijn.

- *Is er verder vooronderzoek noodzakelijk en welke vorm dient dit aan te nemen?*

Hoewel er oorspronkelijk een groot archeologisch en historisch kennispotentieel aanwezig was en de geplande werken hierop een grote impact zouden gehad hebben, is verder archeologisch onderzoek ter hoogte van het projectgebied niet aangewezen.

De te verwachten archeologisch sporen en vondsten bevinden zich immers vooral in de bovenste lagen van het bodemprofiel. Door de bouw en de afbraak van de voormalige fabrieksgebouwen van Sanitary Underwear Company S.A., alsook de daaropvolgende nivellering van het terrein, kan men redelijkerwijs aannemen dat de bovenste lagen wellicht voor het grootste deel reeds verstoord zijn. Boringen uit 2000 en 2002 lijken dit te bevestigen.

De kans dat er relevante sporen en/of vondsten aangetroffen zouden worden bij archeologisch vervolgonderzoek is dan ook bijzonder klein. De kosten van het verdere onderzoek wegen hierdoor niet op tegen de verwachte kenniswinst.

Dit advies stelt noch de initiatiefnemer, noch zijn (onder)aannemers vrij van de in artikel 5.1.4 van het Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013 bedoelde meldingsplicht.

2.2.7.2 AFBAKENING VAN ZONES WAAR GEEN ARCHEOLOGISCH ERFGOED AANWEZIG IS OF VERWACHT WORDT

Niet van toepassing.

2.2.7.3 AFBAKENING VAN ZONES WAAR ARCHEOLOGISCH ERFGOED VASTGESTELD IS OF VERWACHT WORDT

Niet van toepassing.

3 BIBLIOGRAFIE

3.1 LITERATUUR

DENEWET L. LAMARCQ D. & HOLEMANS H. (2015) *Leirensmolen*, Molenecho's: Belgisch Molenbestand [online], http://www.molenechos.be/molen.php?AdvSearch=1595 (geraardpleegd 9 december 2021).

DE WANDEL T. & DESCHIETER J. (2011) Cachepots: verborgen laatmiddeleeuwse potten bij bloemist, *Handelingen van het Zottegems Genootschap voor Geschiedenis en Oudheidkund*e XV, 253-257.

LUST H., 2002. *Oriënterend bodemonderzoek in opdracht van Stad Zottegem*, Axtron Geoconsulting NV.

SEVENANT M., MENSCHAERT J., COUVREUR M., RONSE A., ANTROP M., GEYPENS M., HERMY M. EN DE BLUST G. (2002) *Ecodistricten: Ruimtelijke eenheden voor gebiedsgericht milieubeleid in Vlaanderen. Deelrapport II: Afbakening van ecodistricten en ecoregio's: Verklarende teksten*. Onuitgegeven rapport.

VAN DURME L. (2001) Op toponymische speurtocht door het oude Zottegem, *Handelingen van het Zottegems Genootschap voor Geschiedenis en Oudheidkunde* 10:1, 13-26.

3.2 WEBSITES

Laatste raadpleging op 14 december 2021

https://www.dov.vlaanderen.be

https://www.geopunt.be

https://inventaris.onroerenderfgoed.be

https://geo.onroerenderfgoed.be

https://maps.google.be

http://www.cartesius.be

http://cai.onroerenderfgoed.be/

https://eva.mediahaven.com/zottegem/